PETRONII ARBITRI FRAGMENTVM

Nuper Tragurij repertum.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

MArinus Statileus Traguriensis, vir diligens, & eruditus, cum olim poſt abſolutum Iuriſprudentiæ ſtudium Patauio reuerſus in patriam, offendiſſet in Bibliotheca Nicolai Cippici amici omnibus officijs coniuncti ſibi, antiquum volumen, in eoque vna cum carminibus Horatij vulgaris exempli, Satyricon Petronij Arbitri; in quo præter ea, quæ de opere huius auctoris circumferuntur, plurima notaſſet noua, neque in impreſſis legi ſolita, deliberare apud ſe cœpit de ſcripto publicæ literatorum delectationi non inuidendo, cum præter antiquitatem codicis, ad pretium inuenti conferre plurimum videretur, quod liber Hectori quondam Cippico poſſeſſus putabatur, huius Nicolai abauo, viro longe doctiſſimo, magnæque inter ſuos auctoritatis, & famæ, quemque tradunt literis & optimarum artium gloria

proximum floruiſſe Coriolano Cippico conſobrino ſuo ſcriptori elegantis hiſtoriæ De bello Aſiatico, quod Veneti cum Mahomete Secundo Turcarum Principe geſſere Petri Mocenici ductu; cuius quidem ſcriptoris honorifica mentio extat apud Palladium Fuſcum in opuſculo De ſitu oræ Illyrici, & apud M. Antonium Sabellicum De antiquæ linguæ repardtione: cumque id circo ſatis cauſæ habere ſe crederet, ne, quod inuenerat contemnendum putaret, cum doctioribus quibuſq; ſuum conſilium, primo in patria, deinde Venetijs ac Patauij communicauit; ſed inprimis cum Ioanne Rhodio profundæ eruditionis, & ſolidi iudicij viro. & quia res viſa omnibus eſt magni in primis momenti, propter ſingulare auctoris de puritate, & elegantia linguæ Latinæ meritum, cuius germanum hunc partum vt crederet, multis, atque indubijs argumentis adducebatur: deſtinauit commodiori meditationi curam vulgandi ſcripti, notiſque, & caſtigationibus illuſtrandi; ſed quoniam ſuum propoſitum alijs occupationibus diſtentus exequi differebat, cruciabatque ea mora multorum doctorum hominum commotos expectatione animos, Venetus ad Summum Pontificem Orator ſuum ei rei ſtudium, auctoritatemque commodauit: quamuis enim grauiſſimis vrgeatur negotijs, intentaque, & aſſidua mentis

agi-

agitatione opus habeat, vt ſuo ampliſſimo muneri, ea, quam omnes in eo admirantur prudentia, conſilio, dexteritate reſpondeat; ſtudia tamen optimarum artium, pulcherrimum ſapienti viro moleſtis à curis laxamentum exiſtimat: vtque eſt amantiſſimus literarum, reique literariæ promouendæ maxime cupidus, egit cum Statileo vehementer, vt ſaltem exemplum eius partis libri, qua Petronius hic Traguerienſis ab exemplaribus vulgatis diuerſus eſt Romam ad ſe mitteret, quod non tardè, nec operoſe obtinuit.

Itaque tanti Legati beneficio doctiſſimi cuiuſque in vrbe cenſuræ ſubiectus liber, opinionem ſui, quam è Dalmatia, Venetiiſque ac Patauio atulerat, facilè retinere eſt viſus. Primo, quia antiquitas ſcripturæ ducentorum amplius annorum (quam illi nemo non tribuit) omni illum ſuſpicione ſuppoſitionis liberat, quod ei ſeculo non adhuc adeo ſubtiliter ſaperent ſermonis Romani lautitiæ, vt huius auctoris non alia re, quam elegantia commendati, famam, ac nomen tam anxiè ac laborioſè aſſuere voluerint lucubrationibus ſuis eruditi viri: Deinde, quod lacunæ pleræque, & hiatus, quibus laborant vulgati codices, egregiè per hæc ſcripta explentur, & complanantur, & ſicubi in ipſis lacunis verba aliqua pauca, nec integræ ſententiæ extant, hoc ſupplemento ſuis

lo-

locis aptata, & ſuo ſenſui reſtituta leguntur; idemque accidit de narratione caſus infelicis illius vitreorum vaſorum artificis, quam à Ioanne Sarisberienſi accepimus Petronianam eſſe: cuiuſmodi etiam eſt eodem auctore porcus Trimalcionis aliis animalibus, atque eſcis grauidus, qui in hoc fragmento lepidiſſimè deſcribitur. Accedit res omnium grauiſſima, ſtilus non abhorrens à Petronij charactere: Verum quia hoc ipſum nequaquam perpetuum eſt, nec pauca dictiones occurrunt inſolentes Romanis auribus, ac ſententiæ etiam quadam non vſquequaque Petroniani ſaporis, non nemo eſt qui dubitat, ne id accidat ſcripturæ vitio non ex omni parte germanæ: aliis librariorum culpa eſſe videtur, qui exſcribendo alia ex aliis exemplaria errores erroribus accumularint, notaſque fortaſſe in margine librorum inuentas auctoris verbis immiſcuerint. Nobis rem in medio ponere conſilium eſt, & iudicio legentium integram relinquere: itaque fragmentum ipſum Statilei eius inuentoris manu diligenter à ſuo veteri exemplari deſcriptum, nudum, & quale ab eodem impetratum accepimus, correctis dumtaxat nonnullis grauioribus orthographia mendis, publici iuris facere decreuimus; quo materia præbeatur decoris ingeniis, & huiuſmodi linguæ Latinæ munditiarum intelligentibus,

in

in hoc ſe puluere exercendi, ſcriptoremq́; omnium lepidiſſimum hac etiam ſui parte à temporis iniuriÿs vindicandi. Accipe igitur humaniſſime Lector hunc noſtrum, qualiſcunque eſt, laborem, & conatum promouendi pro virili parte Latinas literas boni conſule; operiſque elegantiſſimi integritati, quantum licuit, conſultum eſſe pro tuo erga bonas artes ſtudio gratulare.

DO-

DOMINICVS CONTARENO Dei Gratia Dux Venet. &c. Nobilib., & Sapientib. Viris Michaeli Mauroceno de ſuo mandato Poteſtati, & Simeoni Contareno Capitaneo Paduæ, fidelibus dilectis ſalutem, & dilectionis affectum. Significamus vobis hodie in Conſilio Noſtro Rogatorum captam fuiſſe partem tenoris infraſcripti Videlicet. Che per effetto di gratia ſia conceſſo Priuileggio à Paulo Frambotti Libraro, e Stampatore di Padoua, che altri, che lui per dieci anni non poſſa ſtampar il nuouo Fragmento delle opere di Petronio Arbitro, ritrouato à Traù, ò ſtampato tenere, ò vendere in pena della perdita di tutti gl'eſſemplari, e di D. 500. come conſigliano li Refformatori del Studio di Padoua nelle riſpoſte lette, douendo maſſime ſoccombere à molti diſpendij nella ſtampa dello ſteſſo Libro.

Dat. in Noſtro Duc. Pal, die 1. Dec, Indict. 2. 1663.

Ioseppo Cauanis Segr.

VEnerat iam tertius dies, id eſt expectatio liberæ cœnæ. Sed tot vulneribus confoſſis fuga magis placebat, quam quies. Itaque, cum mœſti deliberaremus, quo nam genere præſentem euitaremus procellam, vnus ſeruus Agamemnonis interpellauit trepidantes: &, Quid vos, inquit, neſcitis hodie apud quem fiat? Trimalcio lautiſſimus homo horologium in triclinio, & buccinatorem habet ſubornatum, vt ſubinde ſciat quantum de vita perdiderit. Amicum ergo, diligenter obliti omnium malorum, & Gytona libentiſſime ſeruile officium tuentem vſque hoc, iubemus in balneo ſequi. Nos interim veſtiti errare cæpimus, imo iocari magis, & circulis ludentem accedere; cum ſubito videmus ſenem caluum tunica veſtitum ruſſea, inter pueros capillatos ludentem pila. Nec tam pueri nos, quamquam erat operæ precium, ad ſpectaculum

duxerant, quam ipſe pater familiæ, qui ſoleatus pila praſina exercebatur; nec amplius eam repetebat, quę terram contigerat, ſed follem plenum habebat ſeruus, ſufficiebatque ludentibus. Notauimus, etiam res nouas. Nam duo ſpadones in diuerſa parte circuli ſtabant, quorum alter matellam tenebat argenteam, alter numerabat pilas, non quidem eas, quæ inter manus luſu expellente vibrabant, ſed eas, quæ in terram decidebant. Cum has ergo miramur lautitias, accurrit Menelaus, &, Hic eſt, inquit, apud quem cubitum ponitis; & quid iam principium cœnæ videtis? Et iam non loquebatur Menelaus, cum Trimalcio digitos concrepuit; ad quod ſignum matellam ſpado ludenti ſubiecit. Exonerata ille veſica, aquam popoſcit ad manus; digitoſque aſperſos paululum, in capite pueri terſit. Longum erat ſingula excipere. Itaque intrauimus balneum, & ſudore calfacti momento temporis ad frigidam eximus. Iam Trimalcio vnguento perfuſus tergebatur, non linteis, ſed pallijs ex lana molliſsima factis. Tres interim iatraliptæ in conſpectu eius falernum potabant; & cũ plurimum rixantes effunderent, Trimalcio

hoc

hoc ſuum propinaſſe dicebat. Hinc, inuolutus, coccina gauſapa, lecticæ impoſitus eſt, præcedentibus phaleratis curſoribus quatuor, & Chiramaxio, in quo deliciæ eius vehebantur, puer vetulus, lippus, domino Trimalcione deformior. Cum ergo afferretur, ad caput eius cum minimis ſimphoniacis tibijs acceſsit; & tamquam in aurem aliquid ſecretò diceret, toto itinere cantauit. Sequimur nos admiratione iam ſaturi, & cum Agamemnone ad ianuam peruenimus, in cuius poſte libellus erat, cum hac inſcriptione fixus. QVISQVIS SERVVS SINE DOMINICO IVSSV FORAS EXIERIT, ACCIPIET PLAGAS CENTVM. In aditu autem ipſo ſtabat oſtiarius praſinatus, ceraſino ſuccinctus cingulo, atque in argentea piſum purgabat. Super limen autem cauea pendebat aurea, in qua pica varia intrantes ſalutabat. Ceterum ego dum omnia ſtupeo, pene reſupinatus crura mea fregi. Ad ſiniſtram enim intrantibus, non longe ab oſtiarij cella, canis ingens catena vinctus in pariete erat pictus, ſuperq; quadrata littera ſcriptum (CAVE CANEM) Et collegæ mei quidem riſerunt; ego autem collecto ſpiritu, non de-

ſtiti totum parietem perſequi. Erat autem venalitium titulis pictum, & ipſe Trimalcio capillatus caduceum tenebat. Mineruaq; ducente Romam intrabat. Hinc quemadmodum ratiocinari didiciſſet, deinque diſpenſator factus eſſet, omnia diligenter curioſus pictor cum inſcriptione reddiderat: In deficiente vero iam porticu leuatum mento in tribunal excelſum Mercurius rapiebat. Præſto erat Fortuna cornu abundanti copioſa, & tres Parcæ aurea penſa torquentes. Notaui etiam in porticu gregem curſorum cum magiſtro ſe exercentem. Præterea grande armarium in angulo vidi, in cuius ædicula erant Lares argente[1] poſiti, Veneriſq; ſignum marmoreum, [poſitum] & pixis aurea non puſilla, in qua barbam ipſius conditam eſſe dicebant. Interrogare ergo atri enſem cœpi, quas in medio picturas haberent. Iliada, & Odyſſeam, inquit, ac Lenatis gladiatorium munus non licebat multatiam conſiderare. Nos, iam ad triclinium perueneramus, in cuius parte prima procurator rationes accipiebat: & quod præcipue miratus ſum, in poſtibus triclinij faſces erant cum ſecuribus fixi, quorum imam partem quaſi embulum nauis

æneum

æneum finiebat; in quo erat ſcriptum. CN. POMPEIO TRIMALCIONI SE VIRO AVGVSTALI CINNAMVS DISPENSATOR. Sub eodem titulo, & lucerna bilychnis de camera pendebat, & duæ tabulæ in vtroque poſte defixæ; quarum altera, ſi bene memini, hoc habebat inſcriptum: III, ET PRIDIE KALENDAS IANVARIAS CN. NOSTER FORAS COENAT. altera Lunæ curſum, ſtellarumque ſeptem imagines pictas, & qui dies boni, quique incommodi eſſent, diſtinguente bulla notabantur. His repleti voluptatibus, cum conaremur in triclinium intrare, exclamauit vnus ex pueris, qui ſuper hoc officium erat poſitus: Dextro pede. Sine dubio pauliſper trepidauimus, ne contra præceptum aliquis noſtrum limen tranſiret. Cæterum, vt pariter mouimus dextros greſſus, ſeruus nobis diſpoliatus procubuit ad pedes, ac rogare cœpit, vt ſe pœnæ eriperemus; nec magnum eſſe peccatum ſuum, propter quod periclitaretur. Subducta enim ſibi veſtimenta diſpenſatoris in balneo, quæ vix fuiſſent decem ſeſtertiorum. Retulimus ergo dextros pedes, diſpenſatoremque in precatio aureos numerantem deprecati ſu-

mus,vt ſeruo remitteret pœnam. Superbus ille ſuſtulit vultum, & , Non tam iactura me mouet, inquit, quàm negligentia nequiſsimi ſerui. Veſtimenta mea cubitoria perdidit, quæ mihi natali meo cliens quidam donauerat, Tyria ſine dubio, ſed iam ſemel lota. Quicquid ergo eſt dono vobis. Obligati tam grandi beneficio cum intraſſemus triclinium, occurrit nobis ille idem ſeruus, pro quo rogaueramus, & ſtupentibus ſpiſsiſsima baſia impegit,gratias agens humanitati noſtræ, Ad ſummam, ſtatim ſcietis, ait, cui dederitis beneficium. vinum dominicum miniſtratoris gratia eſt. Tandem ergo diſcubuimus, pueris Alexandrinis aquam in manus niuatam infundentibus, alijſque inſequentibus ad pedes, ac paronychia cum ingenti ſubtilitate tollentibus. Ac ne in hoc quidem tam moleſto tacebant officio,ſed obiter cantabant.Ego experiri volui, an tota familia cantaret. Itaque potionem popoſci: paratiſſimus puer, non minus me acido cantico excepit, & quiſquis aliquid rogatus erat, vt daret, pantomimorum non patris familiæ triclinium crederes. Allata eſt tum guſtatio valde lauta. Nam iam omnes diſcubuerant

præ-

ter vnum Trimalcionem, cui locus no-
more primus ſeruabatur. Ceterum in
mulſidari aſellus erat Corinthius cum
ccio poſitus, qui habebat oliuas in alte-
arte albas, in altera nigras. Tegebant
lum duæ lances, in quarum marginibus
nen Trimalcionis inſcriptum erat, & ar-
nti pondus. Ponticuli etiam ferrumina-
ſuſtinebant glires melle, ac papauere
rſos. fuerunt & tomacula ſupra crati-
am feruentia argenteam poſita, & infra
ticulam, Syriaca pruna cum granis pu-
i mali. In his eramus lautitijs, cum ipſe
imalcio ad ſimphoniam allatus eſt, poſi-
que inter ceruicalia munitiſsima expreſ-
imprudentibus riſum. Pallio enim coc-
neo adraſum excluſerat caput, circaque
eratas veſte ceruices laticlauiam immi-
at mappam, fimbrijs hinc atq; illinc pen-
ntibus, habebat. etiam in minimo digito
iſtræ manus anulum grandem ſubaura-
m, extremo vero articulo digiti ſequen-
minorem, vt mihi videbatur, totum au-
um, ſed plane ferreis veluti ſtellis ferru-
natum. Et ne has tantum oſtenderet di-
tias, dextrum nudauit lacertum armilla
rea cultum, & eboreo circulo lamina

ſplendente connexum. Vt deinde pinna argentea dentes perfodit, Amici, inquit, nondum mihi ſuaue erat in triclinium abſens more vobis venire, ſed ne diutius abſentivus eſſem, voluptatem mihi negaui. Permittis tamen finiri luſum. Sequebatur puer cum tabula terebintina, & criſtallinis teſſeris,notauiq;rem omnium delicatiſſimã. Pro calculis enim albis, ac nigris aureos, argenteoſque habebat denarios. Interim dum ille omnium textorum dicta inter luſum conſumit, guſtantibus adhuc nobis repoſitorium allatum eſt cum corbe, in quo gallina erat lignea patentibus in orbem alis, quales, quæ incubant oua. Acceſſere continuo duo ſerui, & ſymphonia ſtrepente ſcrutari paleam cœperunt, erutaq; ſubinde pauonina oua diuiſere conuiuis. Conuertit ad hanc ſcenam Trimalcio vultum: &, Amici, ait, pauonis oua gallinæ iuſſi ſupponi, & mehercules timeo ne iam concepta ſint; tentemus tamen ſi adhuc ſorbilia ſunt. accipimus nos cochlearia non minus ſelibras pendentia, ouaque ex farina pingui figurata pertundimus. Ego quidem pene proieci partem meam: nam videbatur iam in pullum coiſſe. Deinde vt audiui ve-

terem

terem conuiuam, Hic neſcio quid boni debet eſſe, perſecutus putamen manu, pinguiſſimam ficedulam inueni piperato vitello circundatam. Iam Trimalcio eadem omnia luſu intermiſſo popoſcerat, feceratque poteſtatem clara voce, ſi quis noſtrum iterum vellet mulſum ſumere, cum ſubito ſignum ſymphonia datur, & guſtatoria pariter à Choro cantante rapiuntur. Ceterum inter tumultum, cum forte paraſis excidiſſet, & puer iacentem ſuſtuliſſet, animaduertit Trimalcio, colaphiſque obiurgare puerum, ac proijcere prorſus paraſidem iuſſit. Inſecutus eſt lecticarius argentamq; inter reliqua purgamenta ſcopis cępit verrere. Subinde intrauerunt duo Aethiopes capillati, cum puſillis vtribus, quales ſolent eſſe, qui arenam in amphitheatro ſpargunt, vinumque dedère in manus, aquam enim nemo porrexit. Laudatus propter elegantias dominus, Equum, inquit, Mars amat: itaque iuſſit ſuam cuique menſam aſſignari. obiter, & pædiſſimi ſerui minorem nobis æſtum frequentia ſua facient. Statim allatæ ſunt amphoræ vitreæ, diligenter gypſatæ, quarum in ceruicibus pittacia erant affixa, cum hoc titulo. FALERNVM OPI-

MIANVM ANNORVM CENTVM. Dum titulos perlegimus, complofit Trimalcio manus, & He heu, inquit, ergo diutius viuit vinum, quam homuncio! Quare tango-menas faciamus; vita vinum eſt: Verum Opimianum præſto; heri non tam bonum poſui, & multo honeſtiores cœnabant. Potantibus ergo, & curatiſſimè nobis lautitias mirantibus, laruam argenteam attulit ſeruus ſic aptatam, vt articuli eius, vertebræque laxatæ in omnem partem verterentur. Hanc cum ſuper menſam ſemel, iterumque abieciſſet & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adiecit

He heu nos miſeros, quam totus homuncio nil eſt!
Sic erimus cuncti, poſtquam nos auferet Orcus

Ergo viuamus, dum licet eſſe bene. Laudationem ferculum eſt inſecutum, planè non pro expectatione magnum, nouitas tamen omnium conuertit oculos. Rotundum enim repoſitorium duodecim habebat ſigna in orbe diſpoſita, ſuperque proprium, conuenientemque materiæ ſtructor impoſuerat cibum: ſuper arietem, cicer arietinum: ſuper taurum, bubulæ fruſtum: ſuper

geminos, teſticulos ac renes: ſuper cancrum, coronam: ſuper leonem, ficum africanum: ſuper virginem, ſteriliculam: ſuper libram, ſtateram, in cuius altera parte ſcriblita erat, in altera placenta: ſuper ſcorpionem, piſciculum marinum: ſuper ſagittarium, oclopetam: ſuper capricornum, in quo cornua erant, locuſtam marinam: ſuper aquarium, anſerem: ſuper piſces, duos mullos. In medio autem ceſpes cum herbis exciſus fauum ſuſtinebat. Circumferebat Aegyptius puer clibano argenteo panem, atque ipſe etiam teterrima voce de Laſerpicario mimo canticum extorſit. Nos vt triſtiores ad tam viles acceſſimus cibos, Suadeo, inquit, Trimalcio, cęnemus; hoc eſt jus cœnæ. Hæc vt dixit, ad ſymphoniam quatuor tripudiantes percurrerunt, ſuperioremque partem repoſitorij abſtulerunt; quo facto videmus infra, ſcilicet in altero ferculo, altilia, & ſumina, leporemque in medio pinnis ſubornatum, vt Pegaſus videretur. Notauimus, etiam circa angulos repoſitorij Marſyas quatuor, ex quorum vtriculis garum piperatum currebat ſuper piſces, qui in Euripo natabant. Damus omnes plauſum à familia inceptum, & res electiſ-

ctiſſimas ridentes aggredimur. Non minus & Trimalcio eiuſmodi methodio lætus, Carpe, inquit. Proceſſit ſtatim ſciſſor, & ad ſymphoniam geſticulatus ita lacerauit obſonium, vt putares eſſem Darium hydraule cantante pugnare. Ingerebat nihilominus Trimalcio lentiſſima voce, Carpe, Carpe. Ego ſuſpicatus aliquam vrbanitatem totiens iteratam vocem pertinere, non erubui eum qui ſupra me accumbebat, hoc ipſum interrogare. at ille, qui ſæpius eiuſmodi ludos ſpectauerat, vides illum, inquit, qui obſonium carpit? Carpus vocatur. Ita quotieſcumque dicit Carpe, eodem verbo, & vocat, & imperat. Non potui amplius quicquam guſtare, ſed conuerſus ad eum, vt quamplurima exciperem, longe accerſere fabulas cœpi, ſciſcitarique quæ eſſet mulier illa, quæ huc, atque illuc diſcurreret. Vxor, inquit, Trimalcionis Fortunata appellatur, quæ nummos modio metitur. Et modo, modo quid fuit? Ignoſcet mihi genius tuus, noluiſſes de manu illius panem accipere. Nunc, quid, nec quare, in caelum abijt, & Trimalcionis topanta eſt; ad ſummam, mero meridie ſi dixerit illi tenebras eſſe, credet. Ipſe neſcit quid ha-

habeat, adeo ſapſutus eſt; ſed hæc lupa-
træria prouidet omnia, &, vbi non putes, eſt
ſicca, ſobria bonorum conſiliorum. Tantum auri vides; eſt tamen malae linguæ pica puluinaris: quem amat, amat: quem non amat, non amat. Ipſe Trimalcio fundos habet, qua milui volant, numorum nummos: argentum in oſtiarij illius cella plus iacet, quam quiſquam in fortunis habet. Familia vero babæ! babæ! non me hercules puto decimam partem eſſe, quæ dominum ſuum nouit. Ad ſummam quemuis ex iſtis babæcalis in rutæ folium conijciet. Nec eſt quod putes illum quicquam emere; omnia domi naſcuntur: lana: credræ: piper: lac gallinaceum ſi quæſieris, inuenies. Ad ſummam parum illi bona lana naſcebatur, arietes à Tarento emit, & eos curauit in gregem. Mel Atticum vt domi naſceretur, apes ab Athenis iuſſit afferri. obiter, & vernaculæ, quæ ſunt meliuſculæ à Greculis fient. Ecce intra hos dies ſcripſit, vt illi ex India ſemen boletorum mitteretur; nam mulam quidem nullam habet, quæ non ex Onagro nata ſit. Vides tot culcitras? Nulla, non aut conchiliatum, aut coccineum tomentum habet. Tanta eſt animi beatitudo. Re-

li-

liquos autem collibertos eius caue contemnas. valde ſuccoſi ſunt. Vides illum, qui in imo imus recumbit? hodie ſua octingenta poſſidet; de nihilo creuit: ſolebat collo ſuo ligna portare. Sed quomodo dicunt, ego nihil ſcio, ſed audiui, quomodo incuboni pileum rapuiſſet, & theſaurum inuenit. Ego nemini inuideo, ſi qua Deus dedit; eſt tamen ſub alapa, & non vult ſibi male. Itaque proximè cum hoc titulo proſcripſit. C. POMPEIVS DIOGENES EX KALENDIS IVLIIS COENACVLVM LOCAT IPSE ENIM DOMVM EMIT. Quid ille, qui libertini loco iacet? quam bene ſe habuit? non impropero. Ille ſextertium ſuum vidit decies, ſed malè vacillauit. Non puto illum capillos liberos habere; nec me hercules ſua culpa, ipſo enim homo melior non eſt; ſed liberti ſcelerati, qui omnia ad ſe fecerunt. Scito autem ſociorum olla malè feruet, & vbi ſemel res inclinata eſt, amici de medio. Et quam honeſtam negotiationem exercuit, quod illum ſic vides exe? libitinarius fuit. Solebat ſic cœnare quomodo rex, apros gauſapatos opera piſtoria, viſcocos, piſtores. Plus vini ſub menſa effundebatur, quam aliquis in cella habet.

bet. Phantaſia, non homo. Inclinatis quoque rebus ſuis, cum timeret, ne creditores illum conturbare exiſtimarent, hoc titulo cautionem proſcripſit. IVLIVS PROCVLVS AVCTIONEM FACIET RERVM SVPERVACVARVM. Interpellauit tam dulces fabulas Trimalcio; nam iam ſublatum erat ferculum, hilareſq; conuiuæ vino, ſermonibuſque publicatis operam cœperant dare. Is ergo reclinatus in cubitum, hoc vinum, inquit vos oportet ſuaue faciatis. piſces natare oportet. Rogo, me putatis illa cęna eſſe contentum, quam in theca repoſitorij videratis? ſic notus Vlyxes? quid ergo eſt? oportet etiam inter cęnandum philologiam noſſe. Patrono meo oſſa bene quieſcant, qui me hominem inter homines voluit eſſe. Nam mihi nihil noui, poteſt afferri, ſicut ille feri culuſta mel habuit praxim. Cælus hic, in quo duodecim Dij habitant in totidem ſe figuras conuertit, & modo fit aries. Itaque quiſquis naſcitur illo ſigno, multa pecora habet, multum lanæ: caput prętерea durum, frontem expudoratam, cornu acutum. Plurimi hoc ſigno ſcolaſtici naſcuntur, & arieti illi. Laudamus vrbanitatem Mathematici; itaque

adie;

adiecit. Deinde totus cœlus taurulus fit. Itaque tunc calcitroſi naſcuntur, & bubulci, & qui ſe ipſi paſcunt. In geminis autem naſcuntur bigæ, & boues, & colei, & qui vtroſque parietes linunt. In cancro ego natus ſum; ideo multis pedibus ſto, & in mari, & in terra multa poſſideo. nam cancer, & hoc, & illoc quadrat; & ideo iam dudum nihil ſuper illum poſui, ne geneſim meam premerem. In leone cataphage naſcuntur, & imperioſi. In virgine mulieres, & fugitiui, & compediti. In libra laniones, & vnguentarij, & quicumque aliquid expediunt. In ſcorpione venenarij, & percuſſores. In ſagittario ſtrabones, qui holera ſpectant, lardum tollunt. In capricorno crumnoſi, quibus præ mala ſua, cornua naſcuntur. In aquario copones, & cucurbitæ. In piſcibus obſonatores, & rethores; ſic orbis vertitur, tamquam mola: & ſemper aliquid mali facit, vt homines aut naſcantur, aut pereant. Quod autem in medio ceſpitem videtis, & ſuper ceſpitem fauum, nihil ſine ratione facio. Terra mater eſt in medio, quaſi ouum corrotundata: & omnia bona in ſe habet, tamquam fauus. Sophos vniuerſi clamamus, & ſublatis ma-
nibus

nibus ad camaram, iuramus Hipparchum, Aratumq; comparandos illi homines non fuiſſe; Donec aduenerunt miniſtri, ac toralia propoſuerunt toris, in quibus retia erant picta, ſubſeſſoreſque cum venabulis, & totus venationis apparatus. Nec dum ſciebamus, mitteremus ſuſpiciones noſtras, cum extra triclinium clamor ſublatus eſt ingens: & ecce canes laconici etiam circa menſam diſcurrere cęperunt. Secutum eſt hos repoſitorium, in quo poſitus erat primæ magnitudinis aper, & quidem pileatus, è cuius dentibus ſportellæ dependebant duæ palmulis textæ, altera Caryotis, altera Thebaicis repleta: circa autem minores porcelli ex copto placentis facti, quaſi vberibus imminerent. Scropham eſſe poſitam ſignificabant, & hi quidem apophoreta fuerunt. Ceterum ad ſcindendum aprum non ille carpus acceſſit, qui altilia lacerauerat; ſed barbatus ingens, faſcijs cruralibus alligatus, & alicula ſubornatus polymita, ſtrictoque venatorio cultro latus apri vehementer percuſſit, ex cuius plaga turdi euolauerunt. Parati aucupes cum arundinibus fuerunt, & eos circa triclinium volitantes momento exceperunt. Inde,

cum ſuum cuique iuſſiſſet referri Trimalcio, adiecit: Etiam videte, quam porcus ille ſiluaticus totam comederit glandem. Statim pueri ad ſportellas acceſſerunt, quæ pendebant è dentibus, Thebaicaſque, & Caryotas ad numerum diuiſere cœnantibus. Interim ego, qui priuatum habebam ſeceſſum in multas cogitationes diductus ſum, quare aper pileatus intraſſet. Poſtquam itaque omnis bacaluſias conſumpſi, duraui interrogare illum interpretem meũ, quid me torqueret. At ille: Plane etiam hoc ſeruus tuus indicare poteſt. Non enim ænigma eſt, ſed res aperta. Hic aper, cum heri ſummam cœnam vindicaſſet, à conuiuijs dimiſſus: Itaque hodie tamquam libertus in conuiuium reuertitur. Damnaui ego ſtuporem meum, & nihil amplius interrogaui, ne viderer nunquam inter honeſtos cœnaſſe. Dum hæc loquimur, puer ſpecioſus, vitibus, hederiſque redimitus, modo Bromium, interdum Lyæum, Euchiumque confeſſus, calathiſco vuas circumtulit, & poemata domini ſui acutiſſima voce traduxit; ad quem ſonum conuerſus Trimalcio: Dionyſe, inquit, liber eſto. Puer detraxit pileum apro, capitique ſuo impoſuit. Tum

Tri-

Trimalcio rurſus adiecit: Non negabitis me, inquit, habere Liberum patrem. Laudauimus dictum Trimalcionis, & circumeuntes puerum ſane perbaſiamus. Ab hoc ferculo Trimalcio ad laſammum ſurrexit. Nos libertatem ſine tyranno nacti, cępimus inuitare conuiuarum ſermones; Clamat itaque primus, cum pataracina popoſciſſet; Dies, inquit, nihil eſt: dum verſas te, nox fit; itaque nihil eſt melius, quam de cubiculo recta in triclinium ire. Et mundum frigus habuimus: vix me balneus calfecit; tamen calda potio veſtiarius eſt. Staminatas duxi, & plane matus ſum; vinum mihi in cerebrum abijt. Excepit Seleucus fabulæ partem: Et ego, inquit, non cotidie lauor; Baliſcus enim fullo eſt. Aqua dentes habet, & cor noſtrum cotidie liqueſcit; ſed, cum mulſipultarium obduxi, frigori læcaſim dico; Nec ſane lauare potui, fui enim hodie in funus. Homo bellus, tam bonus Chryſantus animam ebulijt: modo, modo me appellauit: videor mihi cum illo loqui. Hej eſt, Hej. Vtres inflati ambulamus, minores quam muſcæ. ſinis tamen aliquam virtutem habent: nos non pluris ſumus, quam bullæ. Et quid ſi non abſtinax fuiſſet?

 quin-

quinque dies aquam in os ſuum non coniecit, non micam panis, tamen abijt. At plures medici illum perdiderunt, imo magis malus fatus; medicus enim nihil aliud eſt, quam animi conſolatio; tamen bene elatus eſt, vitali lecto, ſtragulis bonis: planctus eſt optime, manumiſit aliquod; etiam ſi maligne illum plorauit vxor. Quid ſi non illam optime accepiſſet? ſed mulier, miluinum genus: nemini nihil boni facere oportet, æque eſt enim ac ſi in puteum conijcias? ſed antiquus amor carcer eſt. Moleſtus fuit Phileros, qui proclamauit: Viuorum meminerimus: ille habet, quod ſibi debebatur: honeſtè vixit, honeſtè obijt. quid habet quod queratur? abbas ſecreuit, & paratus fuit quadrantem de ſtercore mordicus tollere. Itaque creuit, quid quid creuit, tamquam fauus. Puto me hercules illum reliquiſſe ſolida centum, & omnia in numis habuit. De rè tamen ego verum dicam, qui linguam caninam comedi. Duræ buccæ fuit, linguoſus, diſcordia, non homo. Frater eius fortis fuit, amicus amico, manu vncta, plena menſa, & inter initia malam parram pilauit. Sed recorrexit coſtas illius prima vindemia, vendidit enim

vi-

vinum quantum ipſe voluit; & quod illius mentum ſuſtulit, hereditatem accepit, ex qua plus inuolauit, quam illi relictum eſt. Et ille ſtips, dum fratri ſuo iraſcitur, neſcio cui terræ filio patrimonium legauit. Longe fugit, quiſquis ſuos fugit. Habuit autem oracularios ſeruos, qui illum peſſum dederunt: Nunquam autem recte faciet, qui cito credit; vtique homo negotians; tamen verum, quod frunitus eſt, quam diu vixit: cui datum eſt, non cui deſtinatum; Plane fortunæ filius, in manu illius plumbum aurum fiebat. Facile eſt autem, vbi omnia quadrata currunt. Et quod putas illum annos ſecum tuliſſe ſeptuaginta, & ſupra; ſed corneolus fuit, ætatem bene ferebat, niger tamquam coruus. Noueram hominem olim oliorum, & adhuc ſalax erat. Non me hercules illum puto in domo canem reliquiſſe. Imo etiam puellarius erat: omnis Mineruæ homo, nec improbo; hoc ſolum enim ſecum tulit. Hæc Phileros dixit; illa Ganymedes: Narrat is, quod nec ad cœlum, nec ad terram pertinet; cum interim nemo curat, quid annona mordet. Non me hercules hodie buccum panis inuenire potui, & quomodo ſiccitas perſe-

 uerat.

uerat. iam annum eſurio. Aedilibus male eueniat, qui cum piſtoribus colludunt: ſerua me, ſeruabo te. Itaque populus minutus laborat, nam iſti maiores maxillæ ſemper Saturnalia agunt. O ſi haberemus illos leones, quos ego hic inueni, cum primum ex Aſia veni! Illud erat viuere. Similia Sicilia interiores, & laruas, ſic iſtos peridopabant, ut illis Iuppiter iratus eſſet. Sed memini Saſinium, tunc habitabat ad arcum veterem me puero, piper, non homo. Is quacumque ibat terram adurebat; ſed rectus, ſed certus, amicus amico, cum quo audacter poſſes in tenebris micare. In curia autem, quomodo ſingulos vel pilabat, tractabat, nec ſcemas loquebatur, ſed dilectum cum ageret; Porrò in foro, ſic illius vox creſcebat, tamquam tuba; nec ſudauit unquã, nec expuit. Puto enim, neſcio quid aſia Dis habuiſſe. Et quam benignus reſalutare, nomina omnium reddere, tamquam vnus de nobis. Itaque illo tempore annona pro luto erat. Aſſe panem quem emiſſes non potuiſſes cum altero deuorare; nunc oculum bubulum vidi maiorem. Hei, Hei quotidie hęc colonia retrouerſus creſcit, tamquam coda vituli. Sed quare non habemus ædilem triũ

cau-

cauniarum, qui ſibi mauult aſſem, quam vitam noſtram. Itaque domi gaudet: plus in die nummorum accipit, quam alter patrimonium habet. Iam ſcio vnde acceperit denarios mille aureos; ſed, ſi nos coleos haberemus, non tantum ſibi placeret. Nunc populus eſt domi leones, foras vulpes; Quod ad me attinet iam pannos meos comedi, & ſi perſeuerat hæc annona caſulas meas vendam. Quid enim futurum eſt, ſi nec Dij, nec homines eius coloniæ miſerentur? Ita meos fruniſcar, vt ego puto omnia illa ædilibus fieri. Nemo enim cœlum cœlum putat, nemo ieiunium ſeruat, nemo Iouem pili facit; ſed omnes opertis oculis bona ſua computant. Antea ſtolatæ ibant nudis pedibus in cliuum, paſſis capillis, mentibus puris, & Iouem aquam exorabant; itaque ſtatim vrceatim plovebat, aut tunc, aut numquam; & omnes ridebant, ut Dij tamquam mures. Itaque Dij pedes lauatos habent: quia nos religioſi non ſumus, agri iacent. Oro te, inquit Echion centenarius, melius loquere. Modo ſic, modo ſic, inquit. Ruſticus varium porcum perdiderat. quod hodie non eſt, cras erit; ſic vita truditur; Non me hercules patria melior dici poteſt,

ſi homines haberet; ſed laborat hoc tempore, nec hæc ſua. Non debemus delicati eſſe: vbique medius cœlus eſt. Tu, ſi alicubi fueris, dices hic porcos coctos ambulare. Et ecce habituri ſumus munus excellente inter duo, die feſta, familia non laniſtitia, ſed plurimi liberti. Et Titus noſter magnum animum habet, & eſt caldicer, ebrius; aut hoc, aut illud erit. Quod vtique, nam illi domeſticus ſum, non eſt mixcix. Ferrum optimum daturus eſt, ſine fuca: carnarium in medio, vt amphitheatrum videat. Et habet, vnde relictum eſt illi ſeſtertium trecenties; deceſſit illius pater male: vt quadringenta impendat non ſentiet patrimonium illius, & ſempiterno nominabitur. Iam manios aliquot habet, & mulierem eſſedariā, & diſpenſatorem Glyconis, qui deprehenſus eſt, cum domina ſua delectaretur; Videbis populi rixam inter zelotypos, & amaſiunculos. Glyco autem, ſeſtertiarius homo, diſpenſatorem ad beſtias dedit. Hoc eſt, ſe ipſum traducere. Quid ſeruus peccauit, qui coactus eſt facere? Magis illa matella digna fuit, quam taurus iactaret? ſed qui aſinum non poteſt, ſtratum cædit. Quid autem Glycon putabat Hermogenis filiam

vn-

vnquam bonum exitum facturam? Ille miluo volanti poterat vngues reſecare. Colubra reſtem non parit. Glyco, Glyco dedit ſuas; itaque, quandiu vixerit, habebit ſtigma, nec illam niſi Orcus delebit; ſed ſibi quiſque peccat. Sed ſubolfacio, quod nobis epulum daturus eſt Mammea, binos denarios mihi, & meis; quod ſi hoc fecerit, eripiat Norbano totum fauorem. Scias oportet, plenis velis hunc vinciturum. Et reuera, quid ille nobis boni fecit? Dedit gladiatores ſeſtertiarios, iam decrepitos, quos ſi ſufflaſſes cecidiſſent; iam meliores beſtiarios vidi. Occidit de lucerna equites: putares eos gallos gallinaceos: alter burdubaſta: alter loripes: tertiarius: mortuus pro mortuo, qui habet neruia præciſa. Vnus alicuius ſlaturæ fuit Thrax, qui & ipſe ad dictata pugnauit; ad ſummam, omnes poſtea ſecti ſunt, adeo de magna turba adhebete acceperant, plane fugæ meræ. Munus tamen, inquit, tibi dedi: Et ego tibi plodo. Computa, & tibi plus do, quam accepi: manus manum lauat. Videris mihi Agamemnon dicere: Quid iſte argutat moleſtus? Quia tu, qui potes loquere, non loqui. Non es noſtræ, faſciæ, & ideo pauperorum verba

de-

derides. Scimus te præ litteras fatuum eſſe. Quid ergo eſt? Aliqua die te perſuadeam, ut ad villam venias, & videas caſulas noſtras: inueniemus quod manducemus; pullum, oua. Belle erit, etiam ſi omnia hoc anno tempeſtas diſſipare paravit; inueniemus ergo vnde ſaturi fiamus. Etiam tibi diſcipulus creſcit Cicaro meus, iam quatuor parti dicit; ſi vixerit habebis ad latus ſeruulum. Nam, quidquid illi vacat, caput de tabula non tollit: ingenioſus eſt, & bono filo, etiã ſi tum naues morboſus eſt. Ego illi iam tres cardeles occidi, & dixi, quod muſtella comedit. Inuenit tamen alias neruas, & libentiſſime pingit. Ceterum iam Græculis calcem impingit, & Latinas cœpit non male appetere, etiamſi magiſter eius ſibi placens ſit. Nec vno loco conſiſtit, ſed venit dem litteras, ſed non vult laborare. Eſt & alter, non quidem doctus, ſed curioſus, qui plus docet, quam ſcit. Itaque feriatis diebus ſolet domum venire, & quicquid dederis contentus eſt. Emi ergo nunc puero aliquot libra rubricata, quia volo illum, ad domus rationem, aliquid de iure guſtare. Habet hæc res panem. Nam litteris ſatis inquinatus eſt; quod ſi reſilierit, deſtinaui

illum

illum artificij docere, aut conſtreinum, aut præconem, aut certè cauſidicum, quod illi auferre non poſſit niſi Orcus. Ideo illi cotidie clamo: Primigeni, crede mihi, quicquid diſcis tibi diſcis. Vides Phileronem cauſidicum, ſi non didiciſſet, hodie famem à labris non abigeret. Modo, modo collo ſuo circumferebat onera venalia: nunc etiã aduerſus Norbanum ſe extendit. Litteræ theſaurum eſt, & artificium nunquam moritur. Eiuſmodi fabulæ vibrabant, cum Trimalcio intrauit, & deterſa fronte vnguento, manus lauit, ſpacioque minimo interpoſito: Ignoſcite mihi (inquit) amici, multis iam diebus venter mihi non reſpondit, nec medici ſe inueniunt, profuit mihi tamẽ maleicorum, & tæda, ex aceto. Spero tamen iam ventrem pudorem ſibi imponit; alioquin circa ſtomachum mihi ſonat, putes taurum; Itaque, ſi quis veſtrum voluerit ſua re cauſa facere, non eſt, quod illum pudeat. Nemo noſtrum ſolide natus eſt, Ego nullum puto tam magnum tormentum eſſe, quam continere. Hoc ſolum vetare, ne Iouis poteſt. Rides Fortunata? quæ ſoles me nocte deſomnem facere. Nec tamen in triclinio vllum vetui facere, quod ſe iuuet. Et medi-

cum ſuum cuique iuſſiſſet referri Trimalcio, adiecit: Etiam videte, quam porcus ille ſiluaticus totam comederit glandem. Statim pueri ad ſportellas acceſſerunt, quæ pendebant è dentibus, Thebaicaſque, & Caryotas ad numerum diuiſere cœnantibus. Interim ego, qui priuatum habebam ſeceſſum in multas cogitationes diductus ſum, quare aper pileatus intraſſet. Poſtquam itaque omnis bacaluſias conſumpſi, duraui interrogare illum interpretem meũ, quid me torqueret. At ille: Plane etiam hoc ſeruus tuus indicare poteſt. Non enim ænigma eſt, ſed res aperta. Hic aper, cum heri ſummam cœnam vindicaſſet, à conuiuijs dimiſſus: Itaque hodie tamquam libertus in conuiuium reuertitur. Damnaui ego ſtuporem meum, & nihil amplius interrogaui, ne viderer nunquam inter honeſtos cœnaſſe. Dum hæc loquimur, puer ſpecioſus, vitibus, hederiſque redimitus, modo Bromium, interdum Lyæum, Euchiumque confeſſus, calathiſco vuas circumtulit, & poemata domini ſui acutiſſima voce traduxit; ad quem ſonum conuerſus Trimalcio: Dionyſe, inquit, liber eſto. Puer detraxit pileum apro, capitique ſuo impoſuit. Tum

Trimalcio rurſus adiecit: Non negabitis me, inquit, habere Liberum patrem. Laudauimus dictum Trimalcionis, & circumeuntes puerum ſane perbaſiamus. Ab hoc ferculo Trimalcio ad laſammum ſurrexit. Nos libertatem ſine tyranno nacti, cępimus inuitare conuiuarum ſermones; Clamat itaque primus, cum pataracina popoſciſſet; Dies, inquit, nihil eſt: dum verſas te, nox fit; itaque nihil eſt melius, quam de cubiculo recta in triclinium ire. Et mundum frigus habuimus: vix me balneus calfecit; tamen calda potio veſtiarius eſt. Staminatas duxi, & plane matus ſum; vinum mihi in cerebrum abijt. Excepit Seleucus fabulæ partem: Et ego, inquit, non cotidie lauor; Baliſcus enim fullo eſt. Aqua dentes habet, & cor noſtrum cotidie liqueſcit; ſed, cum mulſipultarium obduxi, frigori læcaſim dico; Nec ſane lauare potui, fui enim hodie in funus. Homo bellus, tam bonus Chryſantus animam ebulijt: modo, modo me appellauit: videor mihi cum illo loqui. Hej eſt, Hej. Vtres inflati ambulamus, minores quam muſcæ. ſinis tamen aliquam virtutem habent: nos non pluris ſumus, quam bullæ. Et quid ſi non abſtinax fuiſſet?

quinque dies aquam in os ſuum non coniecit, non micam panis, tamen abijt. At plures medici illum perdiderunt, imo magis malus fatus; medicus enim nihil aliud eſt, quam animi conſolatio; tamen bene elatus eſt, vitali lecto, ſtragulis bonis: planctus eſt optime, manumiſit aliquod; etiam ſi maligne illum plorauit vxor. Quid ſi non illam optime accepiſſet? ſed mulier, miluinum genus. nemini nihil boni facere oportet, æque eſt enim ac ſi in puteum conijcias. ſed antiquus amor carcer eſt. Moleſtus fuit Phileros, qui proclamauit: Viuorum meminerimus: ille habet, quod ſibi debebatur: honeſtè vixit, honeſtè obijt. quid habet quod queratur? abbas ſecreuit, & paratus fuit quadrantem de ſtercore mordicus tollere. Itaque creuit, quid quid creuit, tamquam fauus. Puto me hercules illum reliquiſſe ſolida centum, & omnia in numis habuit. De rè tamen ego verum dicam, qui linguam caninam comedi. Duræ buccæ fuit, linguoſus, diſcordia, non homo. Frater eius fortis fuit, amicus amico, manu vncta, plena menſa, & inter initia malam parram pilauit. Sed recorrexit coſtas illius prima vindemia, vendidit enim

vi-

vinum quantum ipſe voluit; &, quod illius mentum ſuſtulit, hereditatem accepit, ex qua plus inuolauit, quam illi relictum eſt. Et ille ſtips, dum fratri ſuo iraſcitur, neſcio cui terræ filio patrimonium legauit. Longe fugit, quiſquis ſuos fugit. Habuit autem oracularios ſeruos, qui illum peſſum dederunt: Nunquam autem recte faciet, qui cito credit; vtique homo negotians; tamen verum, quod frunitus eſt, quam diu vixit: cui datum eſt, non cui deſtinatum; Plane fortunæ filius, in manu illius plumbum aurum fiebat. Facile eſt autem, vbi omnia quadrata currunt. Et quod putas illum annos ſecum tuliſſe ſeptuaginta, & ſupra; ſed corneolus fuit, ætatem bene ferebat, niger tamquam coruus. Noueram hominem olim oliorum, & adhuc ſalax erat. Non me hercules illum puto in domo canem reliquiſſe. Imo etiam puellarius erat: omnis Mineruæ homo, nec improbo; hoc ſolum enim ſecum tulit. Hæc Phileros dixit; illa Ganymedes: Narrat is, quod nec ad cœlum, nec ad terram pertinet; cum interim nemo curat, quid annona mordet. Non me hercules hodie buccum panis inuenire potui, & quomodo ſiccitas perſe-

 uerat.

uerat. iam annum eſurio. Aedilibus male eueniat, qui cum piſtoribus colludunt: ſerua me, ſeruabo te. Itaque populus minutus laborat, nam iſti maiores maxillæ ſemper Saturnalia agunt. O ſi haberemus illos leones, quos ego hic inueni, cum primum ex Aſia veni! Illud erat viuere. Similia Sicilia interiores, & laruas, ſic iſtos peridopabant, ut illis Iuppiter iratus eſſet. Sed memini Safinium, tunc habitabat ad arcum veterem me puero, piper, non homo. Is quacumque ibat terram adurebat; ſed rectus, ſed certus, amicus amico, cum quo audacter poſſes in tenebris micare. In curia autem, quomodo ſingulos vel pilabat, tractabat, nec ſcemas loquebatur, ſed dilectum cum ageret; Porrò in foro, ſic illius vox creſcebat, tamquam tuba; nec ſudauit unquã, nec expuit. Puto enim, neſcio quid aſia Dis habuiſſe. Et quam benignus reſalutare, nomina omnium reddere, tamquam vnus de nobis. Itaque illo tempore annona pro luto erat. Aſſe panem quem emiſſes non potuiſſes cum altero deuorare; nunc oculum bubulum vidi maiorem. Hei, Hei quotidie hęc colonia retrouerſus creſcit, tamquam coda vituli. Sed quare non habemus ædilem triũ

cau-

cauniarum, qui ſibi mauult aſſem, quam vitam noſtram. Itaque domi gaudet: plus in die nummorum accipit, quam alter patrimonium habet. Iam ſcio vnde acceperit denarios mille aureos; ſed, ſi nos coleos haberemus, non tantum ſibi placeret. Nunc populus eſt domi leones, foras vulpes; Quod ad me attinet iam pannos meos comedi, & ſi perſeuerat hæc annona caſulas meas vendam. Quid enim futurum eſt, ſi nec Dij, nec homines eius coloniæ miſerentur? Ita meos fruniſcar, vt ego puto omnia illa ædilibus fieri. Nemo enim cœlum cœlum putat, nemo ieiunium ſeruat, nemo Iouem pili facit; ſed omnes opertis oculis bona ſua computant. Antea ſtolatæ ibant nudis pedibus in cliuum, paſſis capillis, mentibus puris, & Iouem aquam exorabant; itaque ſtatim vrceatim plovebat, aut tunc, aut numquam; & omnes ridebant, ut Dij tamquam mures. Itaque Dij pedes lauatos habent: quia nos religioſi non ſumus, agri iacent. Oro te, inquit Echion centenarius, melius loquere. Modo ſic, modo ſic, inquit. Ruſticus varium porcum perdiderat. quod hodie non eſt, cras erit; ſic vita truditur; Non me hercules patria melior dici poteſt,

 ſi

ſi homines haberet; ſed laborat hoc tempore, nec hæc ſua. Non debemus delicati eſſe: vbique medius cœlus eſt. Tu, ſi alicubi fueris, dices hic porcos coctos ambulare. Et ecce habituri ſumus munus excellente inter duo, die feſta, familia non laniſtitia, ſed plurimi liberti. Et Titus noſter magnum animum habet, & eſt caldicer, ebrius; aut hoc, aut illud erit. Quod vtique, nam illi domeſticus ſum, non eſt mixcix. Ferrum optimum daturus eſt, ſine fuca: carnarium in medio, vt amphitheatrum videat. Et habet, vnde relictum eſt illi ſeſtertium trecenties; deceſſit illius pater male: vt quadringenta impendat non ſentiet patrimonium illius, & ſempiterno nominabitur. Iam manios aliquot habet, & mulierem eſſedariã, & diſpenſatorem Glyconis, qui deprehenſus eſt, cum domina ſua delectaretur; Videbis populi rixam inter zelotypos, & amaſiunculos. Glyco autem, ſeſtertiarius homo, diſpenſatorem ad beſtias dedit. Hoc eſt, ſe ipſum traducere. Quid ſeruus peccauit, qui coactus eſt facere? Magis illa matella digna fuit, quam taurus iactaret? ſed qui aſinum non poteſt, ſtratum cædit. Quid autem Glycon putabat Hermogenis filiam

vn-

vnquam bonum exitum facturam? Ille miluo volanti poterat vngues reſecare. Colubra reſtem non parit. Glyco, Glyco dedit ſuas; itaque, quandiu vixerit, habebit ſtigma, nec illam niſi Orcus delebit; ſed ſibi quiſque peccat. Sed ſubolfacio, quod nobis epulum daturus eſt Mammea, binos denarios mihi,& meis; quod ſi hoc fecerit,eripiat Norbano totum fauorem. Scias oportet, plenis velis hunc vinciturum. Et reuera, quid ille nobis boni fecit? Dedit gladiatores ſeſtertiarios,iam decrepitos,quos ſi ſufflaſſes cecidiſſent;iam meliores beſtiarios vidi. Occidit de lucerna equites: putares eos gallos gallinaceos: alter burdubaſta: alter loripes: tertiarius: mortuus pro mortuo, qui habet neruia præciſa. Vnus alicuius ſtaturæ fuit Thrax, qui & ipſe ad dictata pugnauit; ad ſummam, omnes poſtea ſecti ſunt, adeo de magna turba adhebete acceperant, plane fugæ meræ. Munus tamen, inquit, tibi dedi: Et ego tibi plodo. Computa, & tibi plus do, quam accepi: manus manum lauat. Videris mihi Agamemnon dicere: Quid iſte argutat moleſtus? Quia tu, qui potes loquere, non loqui. Non es noſtræ, faſciæ, & ideo pauperorum verba

de-

derides. Scimus te præ litteras fatuum eſſe. Quid ergo eſt? Aliqua die te perſuadeam, ut ad villam venias, & videas caſulas noſtras: inueniemus quod manducemus; pullum, oua. Belle erit, etiam ſi omnia hoc anno tempeſtas diſſipare paravit; inueniemus ergo vnde ſaturi fiamus. Etiam tibi diſcipulus creſcit Cicaro meus, iam quatuor parti dicit; ſi vixerit habebis ad latus ſeruulum. Nam, quidquid illi vacat, caput de tabula non tollit: ingenioſus eſt, & bono filo, etiã ſi tum naues morboſus eſt. Ego illi iam tres cardeles occidi, & dixi, quod muſtella comedit. Inuenit tamen alias neruas, & libentiſſime pingit. Ceterum iam Græculis calcem impingit, & Latinas cœpit non male appetere, etiamſi magiſter eius ſibi placens ſit. Nec vno loco conſiſtit, ſed venit dem litteras, ſed non vult laborare. Eſt & alter, non quidem doctus, ſed curioſus, qui plus docet, quam ſcit. Itaque feriatis diebus ſolet domum venire, & quicquid dederis contentus eſt. Emi ergo nunc puero aliquot libra rubricata, quia volo illum, ad domus rationem, aliquid de iure guſtare. Habet hæc res panem. Nam litteris ſatis inquinatus eſt; quod ſi reſilierit, deſtinaui

illum

illum artificij docere, aut conſtreinum, aut præconem, aut certè cauſidicum, quod illi auferre non poſſit niſi Orcus. Ideo illi cotidie clamo: Primigeni, crede mihi, quicquid diſcis tibi diſcis. Vides Phileronem cauſidicum, ſi non didiciſſet, hodie famem à labris non abigeret. Modo, modo collo ſuo circumferebat onera venalia: nunc etiã aduerſus Norbanum ſe extendit. Litteræ theſaurum eſt, & artificium nunquam moritur. Eiuſmodi fabulæ vibrabant, cum Trimalcio intrauit, & deterſa fronte vnguento, manus lauit, ſpacioque minimo interpoſito: Ignoſcite mihi (inquit) amici, multis iam diebus venter mihi non reſpondit, nec medici ſe inueniunt, profuit mihi tamẽ maleicorum, & tæda, ex aceto. Spero tamen iam ventrem pudorem ſibi imponit; alioquin circa ſtomachum mihi ſonat, putes taurum; Itaque, ſi quis veſtrum voluerit ſua re cauſa facere, non eſt, quod illum pudeat. Nemo noſtrum ſolide natus eſt, Ego nullum puto tam magnum tormentum eſſe, quam continere. Hoc ſolum vetare, ne Iouis poteſt. Rides Fortunata? quæ ſoles me nocte deſomnem facere. Nec tamen in triclinio vllum vetui facere, quod ſe iuuet. Et medi-

ci vetant continere; vel, ſi quid plus venit, omnia foras parata ſunt: aqua, laſſant, & cetera minutalia; Credite mihi, anathimia is ſi in cerebrum it, & in toto corpore fluctum facit; multos ſcio ſic perijſſe, dum nolunt ſibi verum dicere. Gratias agimus liberalitati, indulgentiæque eius, & ſubinde caſtigamus crebris potiunculis riſum. Nec adhuc ſciebamus nos in medio lautitiarum, quo aiunt, diuo laborare. Nam cum mundatis ad ſymphoniam menſis tres albi ſues in triclinium adducti ſunt, capiſtris, & tintinabulis culti, quorum vnum bimum nomenculator eſſe dicebat, alterum trimum, tertium vero iam ſenem. Ego putabam petauriſtarios intraſſe, & porcos, ſicut in circulis mos eſt, portenta aliqua facturos. Sed Trimalcio expectatione diſcuſſa: Quem, inquit, ex eis vultis in cœnam ſtatim fieri? Gallum enim gallinaceum, penthiacum, & eiuſmodi nænias ruſtici faciunt: mei coci etiam vitulos eno cocto ſolent facere. Cōtinuoque cocum vocari iuſſit, & non expectata electione noſtra maximum natu iuſſit occidi. Et clara voce: Ex quota decuria es? cum ille ſe ex quadrageſima reſpondiſſet: Emptitius, inquit, an domi natus es? Neu-

trum, inquit cocus, ſed teſtamento Panſæ tibi relictus ſum. Vide ergo, ait, diligenter ponas; ſi non, te iubebo in decuriam viatorum conijci. Et quidem cocum potentia admonitum in culinam obſonium duxit. Trimalcio autem miti ad nos vultu reſpexit: Et vinum, inquit, ſi non placet mutabo, vos illud oportet bonum faciatis. Deorum beneficio non emo, ſed nunc quicquid ad ſaliuam facit in ſuburbano naſcitur eo, quod ego adhuc non noui. Dicitur confine eſſe Tarracinentibus, & Tarentinis; nunc coniungere agellis Siciliam volo, vt cum Africam libuerit ire, per meos fines nauigem. Sed narra tu mihi Agamemnon quam controuerſiam hodie declamaſti. Ego autem ſi cauſas non ago, in diuiſione tamen litteras didici, & ne me putes ſtudia faſtiditum, tres Bibliothecas habeo, vnam Græcam, alteram Latinam. Dic ergo, ſi me amas, periſtaſin declamationis tuæ. Cum dixiſſet Agamemnon: Pauper, & diues inimici erant; ait Trimalcio, Quid eſt pauper? Vrbane, inquit Agamemnon, & neſcio quam controuerſiam expoſuit. Statim Trimalcio: Hoc, inquit, ſi factum eſt, controuerſia non eſt; ſi factum non eſt, nihil eſt. Hæc, aliaq; cum

effu-

effuſiſſimis proſequeremur laudationibus; Rogo, inquit, Agamemnon mihi cariſſime, nunquid duodecim ærumnas Herculis tenes, aut de Vliſſe fabulam, quemadmodum illi Cyclops pollicem poricino extorſit? Solebam hæc ego puer apud Homerum legere. Nam Sibyllam quidem Cumis ego ipſe oculis meis vidi in ampulla pendere; & cum illi pueri dicerent, Sibylla tethilis, reſpondebat illa, apothan in helo. Nondum efflauerat omnia, cum repoſitorium cum ſue ingenti menſam occupauit. Mirari nos celeritatem cœpimus, & iurare ne gallum quidem gallinaceum tam cito percoqui potuiſſe; tanto quidem magis, quod longe maior nobis porcus videbatur eſſe, quam paulo ante aper fuerat. Deinde magis, magiſque Trimalcio intuens eum: Quid? Quid, inquit, porcus hic non eſt exenteratus? Non me hercules eſt. Voca, voca cocum in medio. Cum conſtitiſſet ad menſam cocus triſtis, & diceret ſe oblitum eſſe exenterare. Quid oblitus? Trimalcio exclamat: putes illum piper, & cuminum non conieciſſe? deſpolia. Non fit mora: deſpoliatur cocus, atque inter duos tortores mœſtus conſiſtit. Deprecari tamen omnes cœperunt, & dicere:

So-

Solet fieri, rogamus mittes; poſtea ſi fecerit nemo noſtrum pro illo rogabit. Ego crudeliſſimæ ſeueritatis non potui me tenere, ſed inclinatus ad aurem Agamemnonis: Plane, inquam, hic debet ſeruus eſſe nequiſſimus; aliquis obliuiſceretur porcum extenterare? non mehercules illi ignoſcerem, ſi piſcem præteriſſet. At non Trimalcio, qui relaxato in hilaritatem vultu: Ergo, inquit, quia tam malæ memoriæ es, palam nobis illum exentera. Recepta cocus tunica cultrum arripuit, porcique ventrem hinc, atque illinc timida manu ſecuit. Nec mora, ex plagis ponderis inclinatione creſcentibus, tomacula cum betulcus effuſa ſunt. Plauſum, poſt hoc automaton, familia dedit, & Gaio feliciter conclamauit: nec non cocus potione oneratus eſt, etiam argentea corona, poculumque in lance accepit Corinthia, quam cum Agamemnon propius conſideraret, ait Trimalcio: Solus ſum, qui vera Corinthia habeam. Expectabam, vt pro reliqua inſolentia, diceret ſibi vaſa Corintho afferri. Sed ille melius: Et forſitan, inquit, quæris, quare ſolus Corinthia vera poſſideam? quia ſcilicet ærarius, à quo emo, Corinthus vocatur; quid eſt autem Corin-

thium,

thium, niſi quis Corinthum habeat? Et, ne me putetis neſapium eſſe, valde bene ſcio, vnde primum Corinthia nata ſint. Cum Ilium captum eſt, Annibal homo vafer, & magnus ſcelio omnes ſtatuas æneas, & aureas, & argenteas in vnum rogum congeſſit, & eas incendit; factæ ſunt in vnum æra miſcellanea. Ita ex hac maſſa fabri ſuſtulerunt, & fecerunt catilla, & paropſides, ſtatuncula. Sic Corinthia nata ſunt ex omnibus in vnum, nec hoc, nec illud. Ignoſcetis mihi quid dixero, ego malo mihi vitrea. Certè nolunt, quod ſi non frangerentur mallem mihi quam aurum, nunc autem vilia ſunt. Fuit tamen faber, qui fecit phialam vitream, quæ non frangebatur. Admiſſus ergo Cæſarem eſt cum ſuo munere, deinde fecit reporrigere Cæſari, & illam in pauimentum proiecit. Cæſar non pote validius, quam expauit, at ille ſuſtulit phialam de terra: colliſa erat, tamquam vaſum æneum. Deinde martiolum de ſinu protulit, & phialam otio belle correxit: hoc facto putabat ſe coleum Iouis tenere. Vtique, poſtquam illi dixit. Nunquid alius ſcit hanc conditu-ram vitreorum? Vide modo. Poſtquam negauit, iuſſit illum Cęſar decollari; quia enim

ſi ſcitum eſſet, aurum pro luto haberemus. In argento plane ſtudioſus ſum. Habeo ſcyphos vrnales plus minus, quemadmodum Caſſandra occidit filios ſuos, & pueri mortui iacent, ſicuti verè putes. Habeo capidem, quam reliquit patronus meus, vbi Dædalus Nioben in equum Troianum includit. Nam hemerotis pugnaſſent petraitis in poculis. Habeo omnia ponderoſa; meum enim intelligere nulla pecunia vendo. Hæc dum refert, puer calicem proiecit; ad quem reſpiciens Trimalcio: Cito, inquit, te ipſum cæde, quia nugax es; ſtatim puer demiſſo labrare. At ille: Quid me inquit rogas? tamquam ego tibi moleſtus ſim: ſuadeo à te impetres, ne ſis nugax. Tandem ergo exoratus à nobis miſſionem dedit puero. Ille dimiſſus circa menſam percucurrit, &, Aquam foras, vinum intro clamauit. Excipimus vrbanitatem iocantis, & ante omnes Agamemnon, qui ſciebat, quibus meritis reuocaretur ad cœnā. Ceterum laudatus Trimalcio hilarius bibit, etiam ebrio proximus. Nemo, inquit, veſtrum rogat Fortunatam meam, ut ſaltet? Credite mihi, cordacem nemo melius ducit: atque ipſe erectis ſupra frontem ma-

nibus Syrum hiſtrionem exhibebat, concinente tota familia: madeia, perimadeia; & prodiſſet in medium, niſi Fortunata ad aurem acceſſiſſet; &, credo, dixerit non decere grauitatem eius tam humiles ineptias. Nihil autem tam inæquale erat, nam modo Fortunatam ſuam reuertebatur, modo ad naturam. Et plane interpellauit ſaltationis libidinem actuarius, qui tamquam Vrbis acta recitauit. VII Kal. Sextiles in prędio Cumano, quod eſt Trimalcionis, nati ſunt pueri XXX, puellæ XL: ſublata in horreum, ex area, tritici millia modium quingenta: boues domiti quingenti. Eodem die Mithridates ſeruus in Crucem actus eſt, quia Gai noſtri genio maledixerat. Eodem die in arcam relatum eſt, quod collocari non potuit, ſeſtertium centies. Eodem die incendium factum eſt in hortis Pompeianis, ortum ex ædibus noctc villici. Quid? inquit Trimalcio: Quando mihi Pompeiani horti empti ſunt? Anno priore, inquit actuarius, & ideo in rationem nondum venerunt. Excanduit Trimalcio: & Quicumque, inquit, mihi fundi empti fuerint, niſi intra ſextum menſem ſciero, in rationes meas inferri veto. Iam etiam edicta

Aedi-

Aedilium recitabantur: & ſaltuariorum teſtamenta, quibus Trimalcio cum elogio exheredabatur: iam nomina villicorum: & repudiata a circumitore liberta, in balneatoris contubernio deprehenſa: & atrienſis Baias relegatus: iam reus factus diſpenſator: & iudicium inter cubicularios actum. Petauriſtarij autem tandem venerunt: baro inſulſiſſimus cum ſcalis conſtitit, puerumque iuſſit per gradus, & in ſumma parte odaria ſaltare, circulos deinde ardentes tranſire, & dentibus amphoram ſuſtinere. Mirabatur hæc ſolus Trimalcio, dicebatq; ingratum artificium eſſe. Ceterum duo eſſe in rebus humanis, quæ libentiſſime ſpectaret, petauriſtarios, & cornices: reliqua animalia cromataricas meras eſſe. Nam & comœdos, inquit, emeram, & malui illos Attellam facere, & choraulem meum iuſſi Latine cantare. Cum maxime hæc dicente Gaio, puer Trimalcionis delapſus eſt. Conclamauit familia, nec minus coniuiuæ, non propter hominem tam perditum, cuius etiã ceruices fractas libenter vidiſſent, ſed propter malum exitum cœnæ, ne neceſſe haberent alienum mortuum plorare. Ipſe Trimalcio cum grauiter ingemuiſſet, ſuper-

que brachium tamquam læſum incubuiſſet, concurrere medici, & inter primos Fortunata crinibus paſſis, cum ſcypho, miſeramque ſe, atque infelicem proclamauit. Nam puer quidem, qui ceciderat circumibat iam dudum pedes noſtros, & miſſionem rogabat. Peſſime mihi erat, ne his precibus periculo aliquid cataſtropha quæreretur. Nec enim adhuc exciderat cocus ille, qui oblitus fuerat porcum exenterare. Itaque totum circumſpicere triclinium cœpi, ne per parietem automaton aliquod exiret; vtique poſtquam ſeruus verberari cœpit, qui brachiũ domini contuſum alba potius, quam conchiliata inuoluerat lana. Nec longe aberrauit ſuſpicio mea, in vicem enim cœnæ venit decretum Trimalcionis, quo puerum iuſſit liberum eſſe, ne quis poſſet dicere, tantum virum eſſe à ſeruo liberatũ. Comprobamus nos factum, & quam in precipiti res humanæ eſſent vario ſermone garrimus. Ita, inquit Trimalcio, non oportet hunc caſum ſine inſcriptione tranſire; ſtatimque codicillos popoſcit, & non diu cogitatione diſtorta hæc recitauit:

Quod non expectes ex tranſuerſo fit;
Et ſuper nos fortuna negotia curat.

Di-

Diſticon Trimalcionis eſt, cum elego ſuo:

Quare da nobis vina falerna puer.

Ab hoc epigrammate cœpit poetarum eſſe mentio, diuq; ſumma carminis penes Mopſum Thracem memorata eſt; donec Trimalcio: Rogo, inquit, magiſter, quid putas inter Ciceronem, & Publium intereſſe? Ego alterum puto diſertiorem fuiſſe, alterum honeſtiorem; Quid enim his melius dici poteſt?

Luxuria ritu Martis marcent mœnia
Tuo palato clauſus pauo naſcitur,
Plumato amictus auro Babylonico:
Gallina tibi Numidica, tibi Gallus ſpado,
Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita,
Pietaticultrix, gracilipes, crotalis tria,
Auis exul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitia nidum in cacabo fecit meo.
Quo margarita cara tribacca Indica?
An vt matrona ornata phaleris pelagijs
Tollat pedes indomita in ſtrato extraneo?
Smaragdum ad quam rem, viridem, pretioſum vitrum?
Quo Carchedonios optas ignes lapideos,
Niſi vt ſcintillet? probitas eſt carbunculos,
Aequum eſt inducere nuptam ventum textilem,

Palam proſtare nudam in nebula linea,
Quod autem, inquit, putamus ſecundum litteras difficillimum eſſe artificium? Ego puto medicum, & numularium: medicus, qui ſcit quid homunciones intra præcordia ſua habeant, & quando febris veniat; etiamſi illos odi peſſime, qui mihi iubent ſæpe anatinam parari: numularius, qui per argentum æs videt. Nam mutæ beſtiæ laborioſiſſimæ boues, & oues: boues, quorum beneficio panem manducamus: oues, quia lana illæ nos glorioſos faciunt, & facinus indignum aliquis ouillam eſſet tunicam habet. Apes enim ego diuinas beſtias puto, quæ mel vomunt, etiamſi dicuntur illud a Ioue afferre; ideo autem pungunt, quia vbicumque dulce eſt, ibi & acidum inuenies. Iam etiam philoſophos de negotio deijciebat, cum pittacia in ſcypho circumferri cœperunt. Puerque ſuper hoc poſitus officium apophoreta recitauit, argentum ſceleratum: allata eſt perna, ſupra quam acitabula erant poſita, ceruical, offla, colaris: allata eſt ſeri ſapia, & contumelia aerophragiæ, ſæledatæ ſunt, & cenſus cum malo, porri, & perſica, flagellum, & cultrum: accepit paſſeres, & muſcarium,

uvam

uvam paſſam, & mel Atticum, cœnatoria, & forenſia, offlam, & tabulas: accepit canalem, & pedalem: lepus, & ſolea eſt allata: murænam, & litteram murem cum rana alligatam, faſcemque betæ; diu riſimus: ſexcenta huiuſmodi fuerunt, quæ iam ceciderunt memoria mea. Ceterum Aſcyltos intemperantis licentiæ, cum omnia ſublatis manibus eluderet, & vſque ad lacrimas rideret, vnus ex conlibertis Trimalcionis excanduit, is ipſe, qui ſupra me diſcumbebat: & , Quid rides, inquit, berbex? an tibi nō placent lautitiæ domini mei? tu enim beatior es, & conuiuare melius ſoles. Ita tutelam huius loci habeam propitiam, vt ego, ſi ſecundum illum diſcumberem, iam illi balatum duxiſſem. Bellum pomum, qui rideat alios: larifuga neſcio quis nocturnus, qui nō valet lotium ſuū. ad ſummam, ſi circumminxero illum, neſciet qua fugiat. Non me hercule ſoleo cito feruere, ſed in molli carne vermes naſcuntur. Ridet? quid habet, quod rideat? Nunquid pater fœtum emit? Lana eques Romanus es, & ego Regis filius; quare ergo ſeruiuiſti? quia ipſe me dedi in ſeruitutem, & malui ciuis Romanus eſſe, quam tributarius:

& nunc ſpero me ſic viuere, vt nemini iocus ſim. Homo inter homines ſuos capite aperto ambulo: aſſem ærarium nemini debeo: conſtitutum habui nunquam: nemo mihi in foro dixit, redde quòd debes: glebulas emi, lamellulas paraui: viginti ventres paſco,& canem: contubernalem meam redemi, ne quis in illius manus tergeret: mille denarios pro capite ſolui: ſeuir gratis factus ſum: ſpero ſic moriar, vt mortuus non erubeſcam: tu autem tam laborioſus es, vt poſt te non reſpicias? in alio pedicellum vides, in te ricium non vides? tibi ſoli ridiculi videmur? Ecce magiſter tuus, homo maior natu: placemus illi, tu læticuloſus, nec munecma arguta ſuaſus fictilis; imo lorus in aqua, lentior non melior: tu beatior es, bis prandebis cœna. Ego fidem meam malo, quam theſauros. ad ſummam, quiſquam me bis popoſcit: annis quadraginta ſeruiui, nemo tamen ſcit, vtrum ſeruus eſſem, an liber, & puer capillatus in hanc coloniam veni; adhuc Baſilica non erat facta; dedi tamen operam, vt domino ſatisfacerem, homini mali iſto, & dignitoſſo, cuius pluris erat vnguis, quàm tu totus es: & habebam in domo, qui mihi pedem

op-

opponerent hac, illac; tamen, genio illius gratias, enataui: Hæc ſunt vera, athlanam in ingenuum naſci tam facile eſt, quam accede iſtoc. Quid nunc ſtupes, tamquam hircus merculia?

Poſt hoc dictum Gyton, qui ad pedes ſtabat, riſum iam diu compreſſum etiam indecenter effudit; quod cum animaduertiſſet aduerſarius Aſcylti flexit conuicium in puerum: & Tu autem, inquit, etiam tu rides cepa pirrata? O`Saturnalia! Rogo, menſis December eſt? Quando viceſimam numeraſti? Quid faciat crucis offla, coruorum cibaria? Curabo iam tibi Iouis iratus ſit, & iſti, qui tibi non imperat. Ita ſatur pane fiam, vt ego iſtud cum liberto meo dono; alioquin iam tibi de preſentiarum reddidiſſem. Bene nos habemus, aut iſti genge, qui tibi non imperant. plane qualis dominus, talis & ſeruus. Vix me teneo, & ſum natura caldus: cicer eius cum cæpi matrem meam dupondij non facio: recte videbo te ſtu.... publicum mus, imo terræ tuber: nec ſurſum nec deorſum non creſco, niſi dominum tuum in rutæ folium non coniecit: nec tibi par ero, licet me hercules Iouem Olympum clames, curabo longe tibi ſit comula

iſta

iſta betalis,& dominus dupõdiarius. Recte venies ſub dentem, aut ego non me noui, aut non deridebis, licet barbam auream habeas. Satana tibi irata ſit curabo, & qui te primus decero defecit: non didici geometras, cretica, & alogias menias, ſed lapidarias litteras ſcio, partes centum dico, ad æs, ad pondus, ad numum. ad ſummam, ſi quid vis ego, & tu, ſponſiunculam exi defero lana. Iam ſcies patrem tuum mercedes perdidiſſe; quamuis & rethoricam ſcio: ecce quidem vobis longe venio, late venio, ſolue me: dicam tibi, qui de nobis currit, & de loco non mouetur: qui de nobis creſcit, & minor fit. Curris, ſtupes, ſatagis, tamquam mus in matella. Ergo aut tace, aut meliorem noli moleſtare, qui te natum non putat; niſi ſi me iudicas anulos buxeos curare, quos amicæ tuæ inuolaſti. Occuponem propitium, eamus in forum, & pecunias mutuemur. iam ſcies hoc ferrum fidem habere. Vah bella res eſt volpiſuda. ita lucrum faciam, & ita bene moriar, aut populus per exitum meum iuret, niſi te toga vbiq; peruerſa fuero perſecutus: bella res & iſte, qui te hæc docet, mufrius non magiſter. Didicimus; dicebat enim magi-

ſter:

ſter: ſunt veſtra ſalua: recta domum: caue circumſpicias: caue maiorem maledicas, aut numera mappalia: nemo dupondum euadit. Ego, quod me ſic vides, propter artificium meum Dijs gratias ago. Cœperat Aſcyltos reſpondere conuicio, ſed Trimalcio delectatus colliberti eloquentia: Agite, inquit, ſcordalias de medio; ſuauiter ſit potius, & tu Hermeros parce adoleſcentulo: ſanguen illi feruet, tu melior eſto. Semper in hac re qui vincitur, vincit. Et tu, cum eſſes capo coco coco, atque cor non habeas. Simus ergo, quod melius eſt, a primitis hilares, & Homeriſtas ſpectemus. Intrauit factio ſtatim, haſtiſque ſcuta concrepuit: ipſe Trimalcio in puluino conſedit, & cum Homeriſtæ Græcis verſibus colloquerentur, vt inſolenter ſolent, ille canora voce latine legebat librum. Mox ſilentio facto: Scitis, inquit, quam fabulam agant. Diomedes, & Ganymedes duo fratres fuerunt: horum ſoror erat Helena. Agamemnon illam rapuit, et Dianæ ceruam ſubiecit. Ita nunc Homerus dicit, quemadmodum inter ſe pugnent Troiani, et Parentini. Vicit ſcilicet, et Iphigeniam filiam ſuam Achilli dedit vxorem; ob eam

rem

rem Aiax inſanit, et ſtatim argumentum explicabit. Hæc vt dixit Trimalcio, clamorem Homeriſtæ ſuſtulerunt, interque familiam diſcurrentem vitulus in lance clunaria elixus allatus eſt, & quidem galeatus. Secutus eſt Aiax, ſtrictoque gladio, tanquam inſaniret, concidit, ac modo verſa, modo ſpuma geſticulatus, mucrone fruſta collegit, mirantibuſque vitulum partitus eſt. Nec diu mirari licuit tam elegantes ſtrophas, nam repente lacunaria ſonare cœperunt, totumque triclinium intremuit. Conſternatus ego exſurrexi, & timui ne per tectum petauriſtarius aliquis deſcenderet: nec minus reliqui conuiuæ mirantes erexere vultus, expectantes quid noui de cælo nuntiaretur. Ecce autem deductus lacunaribus ſubito circulus ingens, de cupa videlicet grandi excuſſus demittitur, cuius per totum orbem coronæ aureæ, cum alabaſtris vnguenti pendebant. Dum hęc apophoreta iubemur ſumere, reſpiciens ad menſam, iam illic repoſitorium cum placentis aliquot erat poſitum, quod medium Priapus à piſtore factus tenebat, gremioque ſatis amplo omnis generis poma, & uvas ſuſtinebat, more vulgato. Auidius ad

pom-

pompam manus porreximus, & repente noua ludorum remiſſio hilaritatem hic refecit. Omnes enim placentæ, omniaque poma, etiam minima vexatione contacta, cœperunt effundere crocum, & vſque ad nos moleſtus humor accedere. Rati ergo ſacrum eſſe periculum tam religioſo apparatu perfusũ, cõſurreximus altius, & Auguſto patri patriæ Feliciter diximus: quibuſdã tamen, etiam poſt hanc venerationem, poma rapientibus, & ipſas mappas impleuimus. Ego præcipue, qui nullo ſatis amplo munere putabam me onerare Gytonis ſinum. Inter hæc, tres pueri candidas ſuccincti tunicas intrauerunt: quorum duo Lares bullatos ſupra menſam poſuerunt: vnus pateram vini circumferens, Dij propitij clamabat. Aiebat autem vnum Cerdonem, alterum Felicionem, tertium Lucronem vocari. Nos etiam veram imaginem ipſius Trimalcionis, cum iam omnes baſiarent, erubuimus præterire.

Poſtquam ergo omnes bonam mentem, bonamque valetudinem ſibi optarunt, Trimalcio ad Nicerotem reſpexit: & Solẽbas, inquit, ſuauius eſſe in conuictu; neſcio quid nec taces, nec mutes. Oro te, ſic felicem

me

me videas, narra illud, quod tibi vſu venit. Niceros delectatus affabilitate amici: Omne me, inquit, lucrum tranſeat, niſi iam dudum gaudimonio diſſilio, quod te talem video. Itaque hilaria mera ſint, & ſi timeo iſtos ſcholaſticos, ne derideant. Viderint. Narrabo tamen, quid enim mihi aufert, qui ridet? Satius eſt rideri, quam derideri. Hæc vbi dicta dedit, talem fabulam exorſus eſt. Cum adhuc ſeruirem, habitabamus in vico anguſto (nunc Gauillæ domus eſt) ibi, quomodo Dij volunt, amare cœpi vxorem Terentij coponis: noueratis Meliſſam Tarentinam, pulcherrimum baci ballum. Sed ego non me hercule corporaliter, aut propter res venerarias curaui; ſed magis, quod bene moriar fuit. Si quid ab illa petij, nunquam mihi negatum fuit: aſſem ſemiſſem habui: in illius ſinum demandaui, nec vnquam feſſellitus ſum huius contubernalis. Ad villam ſupremum diem obijt. Itaque per ſcutum, per ocream egraginaui quemadmodum ad illam peruenirem: in anguſtijs autem amici apparent. Forte Dominus Capuæ exierat ad ſcruta ſcita expediēda. Nactus ego occaſionem, perſuadeo hoſpitem noſtrum, vt mecum ad quintum

milliarium veniat: erat autem miles fortis, tamquam orcus apoculanius. Nos circa gallicinia, Luna lucebat tanquam meridie, venimus inter monimenta. Homo meus cœpit ad ſtellas facere, ſed ego cantabundus & ſtellas numero; deinde vt reſpexi ad comitem, ille exuit ſe, & omnia veſtimenta ſecundum iam poſuit mihi in animo in naſo eſſe. Stabam tanquam mortuus: at ille circum minxit veſtimenta ſua, & ſubito lupus factus eſt. Nolite me iocari putare; vt mentiar, nullius patrimonium tanti facio; ſed, quod cœperam dicere, poſtquam lupus factus eſt, vlulare cœpit, & in ſiluas fugit. Ego primitus neſciebam vbi eſſem: deinde acceſſi, vt veſtimenta eius tollerem, illa autem lapidea facta ſunt. Qui mori timore, niſi ego? Gladium tamen ſtrinxi, & matartitata vmbras cecidi, donec ad villam amicæ meæ peruenirem. In laruam intraui; pene animam ebulliui; ſudor mihi per biſurcum volabat: oculi mortui: vix vnquam refectus ſum. Meliſſa mea mirari cœpit, quod tam ſero ambularem: &, Si ante, inquit, veniſſes, ſaltem nobis adiutaſſes; lupus enim villam intrauit, & omnia pecora, tanquam lanius ſanguinem illis

mi;

miſit: nec tamen deriſit, etiam ſi fugit; ſeruus enim noſter lancea collum eius traiecit. Hæc vt audiui, operire oculos amplius non potui, ſed luce clara hac noſtri domum fugi, tanquam copo compilatus: & poſtquam veni in illum locum, in quo lapidea veſtimenta erant facta, nihil inueni, niſi ſanguinem. Vt vero domum veni, iacebat miles meus in lecto, tanquam bouis, & collum illius medicus curabat. Intellexi illum verſipellem eſſe, nec poſtea cum illo panem guſtare potui; non ſi me occidiſſes. Viderint, qui hoc de alibi exopiniſſent: ego ſi mentior, Genios veſtros iratos habeam.

Attonitis admiratione vniuerſis: Saluo, inquit, tuo ſermone, Trimalcio, ſi qua fides eſt, vt mihi pili inhorruerunt; quia ſcio Niceronem nihil nugarum narrare. Imo certus eſt, & minime linguoſus, nam & ipſe vobis rem horribilem narrabo. Aſinus in tegulis, cum adhuc capillatus eſſem, nam à puero vitam chiam geſſi ipim moſtri delicatus deceſſit, me hercules margaritum, cacritus, & omnium numerum. Cum ergo illum mater miſella plangeret, & nos tum plures in triſtimonio eſſemus, ſubito ſtrigæ cœperunt, putares canem leporem perſequi.

qui.

qui. Habebamus tunc hominem Cappadocem, longum, valde audaculum, & qui valebat Iouem iratum tollere. Hic audacter ſtricto gladio extra oſtium percucurrit inuoluta manu ſiniſtra curioſe, & mulierem, tanquam hoc loco, ſaluum ſit quod tango, mediam traiecit. Audimus gemitum, & plane non mentiar, ipſas non vidimus: baro autem noſter introuerſus ſe proiecit in lectum, & corpus totum liuidum habebat, quaſi flagellis cæſus, quia ſcilicet illum tetigerat mala manus. Nos cluſo oſtio redimus iterum ad officium; ſed dum mater amplexaret corpus filij ſui, tangit, & videt manuciolum de ſtramentis factum: non cor habebat: non inteſtina: non quicquam; ſcilicet iam ſtrigæ puerum inuolauerant, & ſuppoſuerant ſtramentitium vaccatonem. Rogo vos, oportet credatis, ſunt mulieres plus ſciæ, ſunt nocturnæ, & quod furſum eſt deorſum faciunt. Ceterum baro ille longus, poſt hoc factum, nunquam coloris ſui fuit; imo poſt paucos dies freneticus perijt. Miramur nos, & pariter credimus, oſculatique menſam rogamus nocturnas, vt ſuis ſe teneant, dum redimus à cœna. Et ſane iam lucernæ mihi plures vi-

debantur ardere, totumque triclinium eſſe mutatum, cum Trimalcio: Tibi dico, inquit, Plocrime nihil narras? nihil nos delectaris? & ſolebas ſuauis eſſe, canturire, belle deuerbia adjcere, melicam heu, heu! ab iſtis dulcis carica. Iam, inquit ille, quadrigæ meæ decucurrerunt, ex quo podagricus factus ſum, alioquin cum eſſem adoleſcentulus cantando pene phtiſicus factus ſum. quid ſaltare? quid deuerbia? quid tonſtrinum? quem parem habui, niſi vnum Apelletem? oppoſitaque ad os manu neſcio quid tetrum exſibilauit, quod poſtea Græcum eſſe affirmabat: nec non Trimalcio ipſe, cum tubicines eſſet imitatus ad delicias ſuas reſpexit, quem Cræſum appellabat. Puer autem lippus, ſordidiſſimus dentibus catellam nigram, atque indecenter pinguem praſina inuoluebat faſcia, panemque ſemiſſem ponebat ſupra torum, atque hac nauſea recuſantem ſaginabat; quo admonitus officio Trimalcio Scylacem iuſſit adduci, præſidium domus, familiæque. Nec mora, ingentis formæ adductus eſt canis catena vinctus, admonituſque oſtiarij calce vt cubaret, ante menſam ſe poſuit. Tum Trimalcio iactans candidum panem:

Ne-

Nemo, inquit, in domo mea me plus amat. Indignatus puer, quod Scylacem tam effuſe laudaret, catellam in terra depoſuit, hortatuſque vt ad rixam properaret: Scylax, canino ſubiret vſus ingenio, teterrimo latratu triclinium impleuit, Margaritamque Crœſi pene lacerauit. Nec intra rixam tumultus conſtitit, ſed candelabrum etiam ſupra menſam euerſum, & vaſa omnia criſtallina comminuit, & oleo feruenti aliquot conuiuas reſperſit. Trimalcio, ne videretur iactura motus, baſiauit puerum, ac iuſſit ſupra dorſum aſcendere ſuum. Non moratus ille vſus equo, manuque plena ſcapulas eius ſubinde verberauit, interque riſum proclamauit: Bucca, bucca, quot ſunt hic. Repreſſus ergo Trimalcio camellam grandem iuſſit miſceri, potiones diuidi omnibus ſeruis, qui ad pedes ſedebant, adiecta exceptione: Si quis, inquit, noluerit accipere caput illi perfunde. interdiu ſeuera, nunc hilaria.

Hanc humanitatem inſecutæ ſunt matteæ, quarum etiam recordatio me, ſi qua eſt dicenti fides, offendit. Singulæ enim gallinæ altiles pro turdis circulatæ ſunt, & oua anſerina pileata, quæ vt comeſsemus

ambitioſiſſime nobis Trimalcio petijt, dicens exoſſatas eſſe gallinas. Inter hæc triclinij valuas Lictor percuſſit, amictuſque veſte alba, cum ingenti frequentia commiſſator intrauit. Ego maieſtate conterritus Prætorem putabam veniſſe. Itaq; tentaui aſſurgere, & nudos pedes in terram deferre. Riſit hanc trepidationem Agamemnon, & Contine te, inquit, homo ſtultiſſime. Habinna Seuir eſt, idemque lapidarius, qui videretur monumenta optime facere.

Recreatus hoc ſermone repoſui cubitũ; Habinnamque intrantem cum admiratione ingenti ſpectabam. Ille autem iam ebrius vxoris ſuæ humeris impoſuerat manus, oneratuſque aliquot coronis, & vnguento per frontem in oculos fluente, Prætorio loco ſe poſuit, continuoque vinum, & caldam popoſcit. Delectatus hac Trimalcio hilaritate, & ipſe capaciorem popoſcit ſcyphum, quæſiuitque quomodo acceptus eſſet? Omnia, inquit, habuimus, præter te; oculi enim mei hic erant: & me hercules bene fuit. Sciſſa lacuum nouendialem ſeruo ſuo miſello faciebat, quem mortuum manumiſerat: & puto cum vicenſimarijs

magnam mantiſſam habet : quinquaginta enim millibus exiſtimant mortuum. Sed tamen ſuauiter fuit, etiam ſi coacti ſumus dimidias potiones ſupra oſſicula eius effundere. Tamen, inquit, Trimalcio, quid habuiſtis in cœna? Dicam, inquit, ſi potuero: non tam bonæ memoriæ ſum, vt frequenter nomen meum obliuiſcar. Habuimus tamen in primo porcum poculo coronatum, & circa ſaucunculum, & gizeria optime facta, & certe betam, & panem autopirum de ſuo ſibi, quem ego malo, quam candidum, & vires facit, & cum mea re cauſa facio non ploro. Sequens ferculum fuit ſcriblita frigida, & ſupra mel caldum, infuſum excellente, Hiſpanum. Itaque de ſcriblita quidem non minimum edi, de melle me vſque tetigi circa cicer, & lupinum, calue arbitratu, & mala ſingula: ego tamen duo ſuſtuli, & ecce in mappa alligata habeo, nam ſi aliquid muneris meo vernulæ non tulero, habebo conuicium. Bene me admonet domina mea, in proſpectu habuimus vrſinæ fruſtum, de quo cum imprudens Scintilla guſtaſſet, pene inteſtina ſua vomuit: ego contra plus libram comedi, nam ipſum aprum ſapiebat, & ſi, inquam,

vrſus homuncionem comeſt, quanto magis homuncio debet vrſum comeſſe ? In ſummo habuimus caſeum mollem, & ſapa, & cocleas ſingulas, & corde fruſta, & epatia in catillis, & oua pileata, & rapam, & ſenape, & catillum concagatum, pax palamedes, & in alueo circulata ſunt oxicomina. Vnde quidem etiam improbiter nos pugno ſuſtulerunt, nam perna emiſſionem dedimus. Sed narra mihi Gai, rogo, Fortunata quare non recumbit? Quomodo noſti, inquit, illam Trimalcio, niſi argentum compoſuerit, niſi reliquias pueris diuiſerit, aquam in os ſuum non conijciet. Atqui, reſpondit Habinnas, niſi illa diſcumbit, ego me apoculo: & cœperat ſurgere, niſi ſigno dato Fortunata quater amplius à tota familia eſſet vocata. Venit ergo galbino ſuccincta cingillo, ita vt infra ceraſina appareret tunica, & periſcelides tortæ, phœcaſiæque inauratæ. Tunc ſudario manus tergens, quod in collo habebat, applicat ſe illi toro, in quo Scintilla Habinnæ diſcumbebat vxor, oſculataque plaudentem, eſt te, inquit, videre. Eo deinde peruentum eſt, vt Fortunata armillas ſuas craſſiſſimis detraheret lacertis, Scintillæque

que miranti oſtenderet. Vltimo etiam periſcelides reſoluit, & reticulum aureum, quem ex ſobrijſſa eſſe dicebat. Notauit hæc Trimalcio, iuſſitque afferri omnia: &, Videtis, inquit, mulieres compedes, ſic nos barcalæde ſpoliamur. Sexpondo, & ſelibram debet habere, & ipſe nihilominus habeo decem pondo armillam, ex milleſimis Mercurij factam. Vltimo etiam, ne mentiri videretur, ſtateram iuſſit afferri, & circulatum approbari pondus. Nec melior Scintilla, quæ de ceruice ſua capſellam detraxit aureolam, quam Felicionem appellabat, inde duo crotalia protulit, & Fortunatæ inuicem conſideranda dedit: &, Domini, inquit, mei beneficio nemo habet meliora. Quid, inquit Habinnas, excatariſſaſti me, vt tibi emerem fabam vitream. Plane, ſi filiam haberem, auriculas illi præciderem. Mulieres ſi non eſſent, omnia pro luto haberemus. nunc hoc eſt caldum meiere, & frigidum potare. Interim mulieres ſauciæ inter ſe riſerunt, ebriæq; iunxerunt oſcula: dum altera diligentiam matri familiæ iactat: altera delicias, & indulgentiam viri; dumque ſic cohærent, Habinnas furtim conſurrexit, pedeſque For-

tunatæ correctos ſuper lectum immiſit. An, an, illa proclamauit, aberrante tunica ſuper genua compoſita. Ergo in gremio Scintillæ indecens imam rubore faciem ſudario abſcondit. Interpoſito deinde ſpatio, cum ſecundas menſas Trimalcio iuſſiſſet afferri, ſuſtulerunt ſerui omnes menſas, & alias attulerunt, ſcrobemque croco, & minio tinctam ſparſerunt, &, quod numquam ante videram, ex lapide ſpeculari puluerem tritum. Statim Trimalcio: Poteram, inquit, hoc ferculo eſſe contentus, ſecundas enim habetis menſas; ſi quid belli habes, affer. Interim puer Alexandrinus, qui caldam miniſtrabat luſcinias cœpit imitari, clamante Trimalcione ſubinde: Muta. Ecce alius ludus: Seruus, qui ad pedes Habinnæ ſedebat, iuſſus, credo, à domino ſuo proclamauit ſubito, canora voce:

Interea medium Aeneas iam claſſe tenebat.

Nullus ſonus vnquam acidior percuſſit aures meas. nam, præter errantis barbarie, aut abiectum, aut diminutum clamorem, miſcebat Atellanicos verſus; vt tunc primum me etiam Virgilius offenderit. Laſſus tamen cum aliquando dediſſet, adiecit Habinnas: Et nunquid didicit? Sed

ego

ego ad circulatores eum mittendo audibant. Itaque parem non habet, ſiue muliones volet, ſiue circulatores imitari. deſperatus valde ingenioſus eſt. idem ſutor eſt, idem cocus, idem piſtor, omnis muſæ mancipium. Duo tamen vitia habet, quæ ſi non haberet, eſſet omnium nummorum: recutitus eſt, & ſtertit; namque ſtrabonus eſt, non curo. ſicut Venus ſpectat, ideo nihil tacet: vix oculo mortuo vnquam illum emit retentis denarijs. Interpellauit loquentem Scintilla, &: Plane, inquit, non omnia artificia ſerui nequam narras: agaga eſt, at curabo ſtigma habeat. Riſit Trimalcio, & Adcognoſco, inquit, Cappadocem: nihil ſibi defraudit: & mehercules laudo illum, hoc enim nemo parentat: tu autem Scintilla noli zelotypa eſſe. Crede mihi, & vos nouimus. Sic me ſaluum habeatis, vt ego ſic ſolebam ipſum Ammeam debattuere, vt etiam dominus ſuſpicaretur, & ideo me in villicationem relegauit. Sed tace linguam, dabo panem. Tanquam laudatus eſſet nequiſſimus ſeruus lucernam de ſinu fictilem protulit, & amplius ſemihora tubicines imitatus eſt, ſuccinente Habbina, & inferius labrum manu deprimente,

Vltimo, etiam in medium proceſſit, & modo arundinibus quaſſis choraulas imitatus eſt, modo lacernatus cum flagello molionum fato egit; donec vocatum ad ſe Habbinas baſiauit, potionemque illi porrexit, &, Tanto melior, inquit, maſſa dono tibi caligas. Nec vllus tot malorum finis fuiſſet, niſi epidipnis eſſet allata, turdis iligine, uvis paſſis, nucibuſque fartis. Inſecuta ſunt Cydonia etiam mala ſpinis confixa, vt echinos efficerent; & hæc quidem tolerabilia erant, ſi non ferculum longe monſtruoſius effeciſſet, vt vel fame perire malemus. Nam cum poſitus eſſet, vt nos putabamus, anſer altilis circaque piſces, & omnium genera auium, inquit Trimalcio: Quicquid videtis hic poſitum, de vno corpore eſt factum. Ego, ſcilicet homo prudentiſſimus, ſtatim intellexi quid eſſet, & reſpiciens Agamemnonem: Mirabar, inquam, niſi omnia iſta defricta ſunt, aut certe de luto: vidi Romæ Saturnalibus eiuſmodi cęnarum imaginem fieri. Nec dum finieram ſermonem, cum Trimalcio ait: Ita creſcam patrimonio, non corpore, vt iſta cocus meus de porco fecit. Non poteſt eſſe pretioſior homo. Volueris, de bulla faciet piſcem, de lardo palum-

lumbum, de perna turturem, de colæpio gallinam; & ideo, ingenio meo, impoſitum eſt illi nomen belliſſimum, nam Dædalus vocatur: & quia bonam mentem habet, attulit illi Romam vnus cultros Norico ferro, quos ſtatim iuſſit afferri, inſpectoſque miratus eſt, & nobis poteſtatem fecit, vt mucronem ad buccam probaremus. Subito intrauerunt duo ſerui, tamquam qui rixam ad locum feciſſent; certe in loco adhuc amphoras habebant. Cum ergo Trimalcio ius inter litigantes diceret, neuter ſententiam tulit decernentis, ſed alterius amphoram fuſte percuſſit. Conſternati nos inſolentia ebriorum intentauimus oculos in præliantes, notauimuſque oſtrea, pectineſque e caſtris labentia, quæ collecta puer lance circumtulit. Has lautitias æquauit ingenioſus cocus, in craticula enim argentea cochleas attulit, & tremula, teterrimaque voce cantauit. Pudet referre quæ ſequuntur: inaudito enim more pueri capillati attulerunt vnguentum in argentea pelui, pedeſque recumbentium vnxerunt, cum ante crura, pedeſque, taloſque coronis iunxiſſent. Hinc ex eodem vnguento in vinarium, atque lucernam liquatum eſt infu-

ſuſum. Iam cœperat Fortunata velle ſaltare: iam Scintilla frequentius plaudebat, quam loquebatur; cum Trimalcio: Permitto, inquit, Philargire, & Carrio, & ſi praſſimanus es famoſus, dic & Minophile contubernali tuo diſcumbat. Quid multa? pene de lectis deiecti ſumus, adeo totum triclinium familia occupauerat. Certe ego notaui ſuper me poſitum cocum, qui de porco anſerem fecerat, muria, condimentiſque fœtentem. Nec contentus fuit recumbere, ſed continuo Epheſum Tragœdum cœpit imitari, & ſubinde dominum ſuum ſponſione prouocare, ſi praſinus proximis Circenſibus primam palmam. Diffuſus hac contentione Trimalcio: Amici, inquit, & ſerui homines ſunt, & æque vnum lactem biberunt, etiam ſi illos malus fatus oppreſſerit; tamen me ſaluo cito aquam liberam guſtabunt. Ad ſummam omnes illos in teſtamento meo manumitto. Philargiro & fundum lego, & contubernalem ſuam. Carrioni quoq; inſulam, & viceſimam, & lectum ſtratum. Nam Fortunatam meam heredem facio, & commendo illam omnibus amicis meis: & hæc omnia publico ideo, ut familia mea jam nunc ſic me

amet,

amet, tanquam mortuum. Gratias agere omnes indulgentię cœperant domini, cum ille oblitus nugarum exemplar teſtamenti iuſſit afferri, & totum à primo ad ultimum, ingemiſcente familia, recitauit. Reſpiciens deinde Habinnam: Quid dicis, inquit, amice cariſſime? ædificas monumentum meum, quemadmodum te iuſſi? Valde te rogo, ut ſecundum pedes ſtatuæ meæ catellam pingas, & coronas, & unguenta, & petractis omnes pugnas, ut mihi contingat tuo beneficio poſt mortem viuere. Præterea, ut ſint in fronte pedes centum: in agrum pedes ducenti. Omne genus enim pomæ volo ſit circa cineres meos, & vinearum largiter. Valde enim falſum eſt, viuo quidem domos cultas eſſe: non curari eas, vbi diutius nobis habitandum eſt; & ideo ante omnia adijci volo. HOC MONVMENTVM HEREDEM NON SEQVATVR.

Ceterum erit mihi curę, ut teſtamento caueam, ne mortuus iniuriam accipiam: pręponam enim vnum ex libertis ſepulcro meo, cuſtodiæ cauſa, ne in monumentum meum populus cacatum currat. Te rogo, vt naues etiam monumenti mei facias ple-

nis

nis velis euntes : & me in tribunali ſedentem prætextatum, cum anulis aureis quinque, & numos in publico de ſacculo effundentem; ſcis enim, quod epulum dedi binos denarios : facias, ſi tibi videtur, & triclinia : facies & totum populum ſibi ſuauiter facientem. Ad dexteram meam pones ſtatuam Fortunatæ meæ columbam tenentem : & catellam cingulo alligatam ducat : & Cicaronem meum : & amphoras copioſas, gypſatas, ne effluat vinum: & vnam licet fractam ſculpas, & ſuper eam puerum plorantem : horologium in medio, vt quiſquis horas inſpiciet, velit, nolit, nomen meum legat. Inſcriptio quoque vide diligenter ſi hæc ſatis idonea tibi videtur C. POMPEIVS TRIMALCIO MOECENATIANVS HIC REQVIESCIT. HVIC SEVIRATVS ABSENTI DECRETVS EST : CVM POSSET IN OMNIBVS DECVRIIS ROMAE ESSE, TAMEN NOLVIT PLVS. FORTIS, FIDELIS, EX PARVO CREVIT. SESTERTIVM RELIQVIT TRECENTIES, NEC VNQVAM PHILOSOPHVM AVDIVIT. VALE ET TV. Hæc vt dixit Trimalcio, flere cœpit vbertim : flebat & Fortunata : flebat & Habin-

binnas: tota denique familia, tamquam in funus rogata, lamentatione triclinium implevit. Imo iam cœperam etiam ego plorare, cum Trimalcio: Ergo, inquit, cum ſciamus nos morituros eſſe, quare non viuamus? Sic vos felices videam, conijciamus nos in balneum, meo periculo non pœnitebit Sic calet tanquam furnus. Vero, vero, inquit Habinnas, de vna die duas facere nihil malo: nudiſque conſurrexit pedibus, & Trimalcionem gaudentem ſubſequi. Ego reſpiciens ad Aſcylton: Quid cogitas, inquam? ego enim, ſi videro balneum, ſtatim expirabo. Aſſentemur, ait ille, & dum illi balneum petunt, nos in turba exeamus. Cum hęc placuiſſent, ducente per porticum Gytone ad ianuam venimus: vbi canis catenarius tanto nos tumultu excepit, vt Aſcyltos etiam in piſcinam ceciderit: nec non ego quoque ebrius, qui & pictum timueram canem, dum natanti opem fero, in eundem gurgitem tractus ſum. Seruauit nos tamen atrienſis, qui interuentu ſuo, & canem placauit, & nos trementes extraxit in ſiccum. Et Gyton quidem, iamdudum ſeruatione acutiſſima redemerat à cane; quic-

quid

quid enim à nobis acceperat de cœna latranti ſparſerat, at ille euocatus cibo furorem ſuppreſſerat. Ceterum cum algentes vtique petiſſemus ab atrienſe, vt nos extra ianuam emitteret: Erras, inquit, ſi putas te exire hac poſſe, qua veniſti. Nemo vnquam conuiuarum per eandem ianuam emiſſus eſt. alia intrant, alia exeunt. Quid faciamus homines miſerrimi, & noui generis labyrintho incluſi, quibus lauari iam cœperat notum eſſe? Vltro ergo rogamus, vt nos ad balneum duceret. proiectiſque veſtimentis, quæ Gyton in aditu ſiccare cœpit, balneum intrauimus; anguſtum ſcilicet, & ciſternæ frigidariæ ſimile, in qua Trimalcio rectus ſtabat, ac ne ſic quidem putidiſſimam ei actionem licuit effugere. Nam nihil melius eſſe dicebat, quam ſine turba lauari: & eo loco ipſo aliquando piſtrinum fuiſſe. Deinde, vt laſſatus conſedit, inuitatus balnei ſono diduxit vſque ad cameram os ebrium, & cœpit Menecratis cantica lacerare, ſicut illi dicebant, qui linguam eius intelligebant. Ceteri conuiuæ circa labrum manibus nexis currebant, & gingilipho ingenti clamore exſonabant: alij autem, aut reſtrictis mani-

bus

bus anulos de pauimento conabantur tollere: aut poſito genu ceruices poſt terga flectere, & pedum extremos pollices tangere. Nos, dum alij ſibi ludos faciunt, in ſolo, quod Trimalcioni perijapatur deſcendimus. Ergo ebrietate diſcuſſa in aliud triclinium deducti ſumus, vbi Fortunata diſpoſuerat lauticias ſuas; ita vt ſupra lucernas, æneoloſque piſcatores notauerim: & menſas totas argenteas, caliceſque circa fictiles inauratos: & vinum in conſpectu ſacco defluens. Tum Trimalcio: Amici, inquit, hodie ſeruus meus babatoriam facit, homo, præfiſcini, frugi, & micarius. Itaque tangomenas faciamus, & vſque in lucem cœnemus. Hæc dicente eo gallus gallinaceus cantauit, qua voce confuſus Trimalcio vinum ſub menſa iuſſit effundi, lucernamq; etiam mero ſpargi; immo anulum traiecit in dexteram manum, & Non ſine cauſa, inquit, hic buccinus ſignum dedit; nam aut incendium oportet fiat: aut aliquis in vicinia animam abijciet. Longe

igitur ab illo doctiſſimo coco, qui paulo ante de porco aues, piſceſque fecerat in cacabum eſt coniectus; dumque Dædalus potionem feruentiſſimam haurit, Fortunata mola buxea piper triuit. Sumptis igitur matheis reſpiciens ad familiam Trimalcio: Quid vos, inquit, adhuc non cœnaſtis? abite, vt alij veniant ad officium. Subijt igitur alia claſſis, & illi quidem exclamauere, Vale Gai: hi autem, Aue Gai. Hinc primum hilaritas noſtra turbata eſt; nam cum puer non inſpecioſus inter nouos intraſſet miniſtros, inuaſit eum Trimalcio, & oſculari diutius cœpit. Itaque Fortunata, vt ex quo ius firmum approbaret, maledicere Trimalcionem cœpit, & purgamentum, dedecuſque prædicare, qui non contineret libidinem ſuam. Vltimo etiam adiecit, canis. Trimalcio contra confuſus, offenſus conuicio calicem in faciem Fortunatæ immiſit. Illa tanquam oculum perdidiſſet exclamauit, manuſque trementes ad faciem ſuam admouit. Conſternata eſt etiam Scintilla, trepidantemque ſinu ſuo texit: imo puer quoque officioſus vrceolum frigidum ad malam eius admouit, ſuper quem incumbens Fortunata gemere, ac flere cœpit.

pit. Contra Trimalcio: Quid enim, inquit, ambubaia non me miſit ſe de machillam illam ſuſtuli: hominem inter homines feci? at inflat ſe tanquam rana, & in ſinum ſuum conſpuit; codex, non mulier. Sed hic, qui in pergula natus eſt ædes non ſomniatur. Ita Genium meum propitium habeam, curabo domata ſit Caſſandra caligaria. Et ego homo dipondiarius ſeſtertium centies accipere potui. Scis tu me non mentiri. Agato vnguentaria here proxime ſeduxit me, & Suadeo, inquit, non patiaris genus tuum interire. At ego, dum bonatus ago, & nolo videri lenis, ipſe mihi aſciam in crus impegi. Recte curabo me vnguibus quæras: &, vt de preſentiarum intelligas quid tibi feceris: Habinna, nolo ſtatuam eius in monumento meo ponas, ne mortuus quidem lites habeam. Immo, vt ſciat me poſſe malum dare, nolo me mortuum baſiet. Poſt hoc fulmen Habinnas rogare cœpit, vt iam deſineret iraſci: & Nemo, inquit, noſtrum non peccat: homines ſu-

tamen ad delicias femina ipſimi domino annos quatuordecim fui, nec turpe eſt quod dominus iubet. ego tamen, & ipſi meæ dominæ ſatisfaciebam. ſcitis quid dicam. taceo quia non ſum de glorioſis. Ceterum, quemadmodum Dj volunt, dominus in domo factus ſum; & ecce cœpi ipſimi cerebellum. quid multa? coheredem me Cæſari fecit, & accepit patrimonium laticlauium. Nemini tamen nihil ſatis eſt. concupiui negotiari: ne multis vos morer, quinque naues ædificaui: oneraui vinum, & tunc erat contra aurum: miſi Romam. putares me hoc iuſſiſſe. omnes naues naufragarunt. factum, non fabula: vno die Neptunus trecenties ſeſtertium deuorauit. Putatis me defeciſſe? non me hercules mi hæc iactura guſti fuit, tanquam nihil facti. alteras feci maiores, & meliores, & feliciores, vt nemo non me virum fortem diceret. Scis magna nauis magnam fortitudinem habet. oneraui rurſus vinum, lar-

Dij volunt. vno curſu centies ſeſtertium corrotundaui. Statim redemi fundos omnes, qui patroni mei fuerant. ædifico domum. venalicia coemo iumenta. quicquid tangebam creſcebat tanquam fauus. Poſtquam cœpi plus habere, quam tota patria mea habet, manum de tabula, ſuſtuli me de negotiatione, & cœpi libertos fenerare. Et ſane nolente me negotium meum agere, exorauit mathematicus, qui venerat forte in coloniam noſtram, Græculus, Serapa nomine, conciliator Deorum. Hic mihi dixit etiam ea, quæ oblitus eram abacia, & acu mi omnia expoſcit, inteſtina mea nouerat, tantumque non dixerat, quid pridie cœnaueram. putaſſes illum ſemper mecum habitaſſe. Rogo Habinna, puto interfuiſti, tu dominam tuam de rebus illis feciſti. tu parum felix in amicos es. nemo vnquam tibi parem gratiam refert. tu latifundia poſſides, tu viperam ſub ala nutricas; & cur vobis non dixerim etiam nunc mi reſtare vitæ annos triginta, & menſes quatuor, & dies duos? præterea cito accipiam hereditatem. Hæc mihi dicit fatus meus; quod ſi contigerit fundos Apuliæ iungere, ſatis viuus peruenero. Interim dum Mercurius

curius

curius vigilat ædificaui hanc domum: vt ſcitis caſa erat, nunc templum eſt. habet quatuor cœnationes, cubicula viginti, porticus marmoratas duas, ſuſum cellationem, cubiculum in quo ipſe dormio, viperæ huius ſeſſorium, hoſtiarij cellam per bonam, hoſpitium hoſpites capit. ad ſumma Scaurus cum huc venit, nuſquam mauoluit hoſpitari, & habet ad mare paternum hoſpitium, & multa alia ſunt, quæ ſtatim vobis oſtendam. Credite mihi. aſſem habeas, aſſem valeas. habes, habeberis. ſic amicus veſter, qui fuit rana, nunc eſt rex. Interim Stiche profer vitalia, in quibus volo me efferri. profer & vnguentum, & ex illa amphora guſtum, ex qua iubeo lauari oſſa mea. Non eſt moratus Stichus, ſed & ſtragulam albã, & prætextam in triclinium attulit, iuſſitq; nos tentare an bonis lanis eſſent confectæ. Tum ſubridens: Vide tu, inquit, Stiche ne iſta mures tangant, aut tineæ; alioquin te viuum comburam. ego glorioſus volo efferri, vt totus mihi populus bene imprecetur.

infundi: & Putate vos, ait, ad parentalia mea inuitatos eſſe. Ibat res ad ſummam nauſeam, cum Trimalcio ebrietate turpiſſima grauis, nouum acroama, cornicines in triclinium iuſſit adduci, fultuſque ceruicalibus multis extendit ſe ſupra torum extremum: & Fingite me, inquit, mortuum eſſe, dicite aliquid belli. Conſonuere cornicines funebri ſtrepitu. Vnus præcipue ſeruus libertinarij illius, qui inter hos honeſtiſſimus erat tam valde intonuit, vt totam concitaret viciniam. Itaque vigiles, qui cuſtodiebant vicinam regionem rati ardere Trimalcionis domum, effregerunt ianuam ſubito, & cum aqua, & ſecuribus tumultuari ſuo iure cœperunt. Nos occaſionem opportuniſſimam nacti Agamemnoni verba dedimus, raptimque tam plane, quam ex incendio fugimus.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

FINIS.

Patauij, typis Pauli Frambotti Bibl. *Super. Perm.* 1664.

Cum Priuilegio.